ANUL IV. BUCURESCI, AUGUST 1878 No. 11.

„BISERICA ORTHODOXĂ ROMANA“

JURNALU PERIODICU ECLESIASTICU

APARE O DATA PE LUNA

« Predică cuvêntul »
II Tim. IV, 2.

IMPORTANŢA SECULULUI AL PATRULEA

Seculul al patrule a fostŭ unu seculŭ estra-ordinarŭ, unicŭ în rôndul celoralţĭ seculĭ creştinĭ; acesta este seculul de aurŭ atât în privinţa numĕruluĭ, cât şi a măreţieĭ învĕţătorilor bisericescĭ. In decursul acestuĭ timpŭ s'aŭ scrisŭ opere în tóte ramurele sciinţeĭ creştine şi Biserica universală recunósce de sânte producţiunile acestuĭ seculŭ, şi maĭ ales, ca modele pentru seculiĭ următorĭ, numind pre uniĭ din părinţiĭ acestuĭ seculŭ învĕţătorĭ ecumenicĭ. Kiar şi critica cea maĭ pretenţiósă şi maĭ defavorabilă operelor s-lor părinţĭ aĭ seculuiuĭ al patrulea nu póte să li nege onórea, de a fi modele pentrŭ seculiĭ următorĭ; atât de înnaltă şi maĭ pre sus de orĭ-ce critică este demnitatea lor. Seculiĭ ceĭ maĭ apropiéţĭ, al cincilea şi al şesele, sûntŭ renumiţĭ prin învĕţătoriĭ lor, dar eĭ aŭ fostŭ numaĭ imitatorĭ şi învĕţăceĭ aĭ bărbaţilor, inspiraţĭ din seculul al patrulea; şi seculul celŭ mare şi de aurŭ, al cultureĭ creştine, nu s'a reîntorsŭ maĭ mult pentru Biserică. Aceĭa, ce a fostŭ S-tul Ioan Gura-de-aurŭ, profetul siriacŭ, Ieronim pentru ecsplicaţiunea s-teĭ Scripturĭ; aceĭa, ce a fostŭ pentru espunerea dogmelor teologul de Nazianz, Vasilie celŭ mare, Atanasie de Alecsandria, Ciril al Ierusalemuluĭ şi alţiĭ, n'aŭ fostŭ pentru Biserică cialalţĭ învĕţătorĭ aĭ seculilor posterióre. Macarie şi Antonie, părinţĭ aĭ deserturilor, Basiliŭ celŭ mare al deşertuluĭ şi alcatedreĭ, aŭ întrunitŭ

în preceptele spiritualo-morale esperienţa etăţeĭ mature a Spirituluĭ cu sublimitatea şi profunditatea ideilor celor maĭ miraculóse. Iar despre progresul elocinţeĭ spirituale din seculul al patrulea nicĭ trebue să maĭ vorbimŭ. Singurŭ numĕrul persónelor marĭ din seculul al patrulea este impresionătorŭ. Pre lôngă aceste, în seculul al patrulea au esistatŭ şi alţĭ bărbaţĭ aĭ Bisericeĭ, de şi nu s'aŭ râdicatŭ la demnitatea de părinţĭ aĭ Bisericeĭ, dar cariĭ merită atenţiune pentru instrucţiunea lor şi pentru influenţa lor asupra afacerilor Bisericeĭ.

AJUTÓRE PENTRU CULTURĂ — SCÓLELE CIVILE

Pacea, dăruită Bisericeĭ de cătrĕ Marele Constantin, a ajutatŭ rĕspândireĭ creştinismuluĭ în seculul al patrulea. Marele imperatorŭ a înţelesŭ folosul cultureĭ creştine, şi s'a ocupatŭ fórte mult pentru respândirea eĭ. El a publicatŭ edicte, prin care a asiguratŭ persóna şi posiţiunea învĕţătorilor publicĭ, acordându-li onorurĭ şi punêndu-li la disposiţiune în capitala sa bibliotecele publice. Esemplul luĭ a fostŭ imitatŭ de Valentinian celŭ bătrînŭ, de Valent şi de Teodosie celŭ mare. Cultura în sciinţele literare, istorie, filosofie, oratorie şi matematică, acum fie-care putea să şi o împroprieze în scólele civile. Invĕţătoriĭ ceĭ marĭ aĭ timpuluĭ şi cu esemplul şi cu învĕţătura aŭ provocatŭ în credincioşĭ amórea spre sciinţe. Cu modul acesta, aceĭ, ce voĭaŭ ase ocupa în modŭ specialŭ de sciinţele literare, se ducéŭ la Atena şi Constantinupolŭ. Centrul filosofieĭ contimpurane era Alecsandria, deşi învĕţătoriĭ filosofieĭ trăĭaŭ acum maĭ mult în Atena şi în Constantinupolŭ; ĭar Roma rĕmăsese, ca şi maĭ 'nainte, scóla politică a dreptuluĭ. E prea adevĕrat, că în rôndul păgânilor sofistĭ, acum numaĭ esistaŭ Platonĭ, nicĭ talentoşiĭ Demostenĭ. Intre ceĭ dintâĭ eraŭ, în locul ómenilor de ideĭ, nisce fantasticĭ, séŭ nisce simpli dialecticĭ, cariĭ numaĭ se mândriaŭ cu numele luĭ Socrat. Atena admira cu entusiasmŭ vorbele frumóse, dar nu ideile, şi formele cele fĕrĕ de spiritŭ se paréŭ câte-o-dată unŭ lucsŭ fórte mare. In Roma păgânismul străbătuse în idea de dreptŭ, precum în tóte şi cu corupţiunea sa învălise şi acéstă manifestaţiune a spirituluĭ umanŭ. Prelôngă aceste, în acéstă disoluţiune a cultureĭ păgâne adevĕrul şi frumosul nu se perduse cu totul de pre pămêntŭ, dar sciinţelor tre-

buea să li se dea o direcţiune maĭ bună kĭar de cătrĕ aceĭ creştinĭ, cariĭ aŭ fostŭ elevĭ aĭ scólelor păgâne. In scólele cultureĭ sociale, vĕḑĕnd defectele timpuluĭ, eĭ dupre aceste defecte cunoscéŭ cerinţele spirituale ale unuĭ organismŭ sănĭtosŭ şi totŭ acolo, în lupta credinţeĭ lor cu direcţiunea păgână a sciinţelor, aŭ găsitŭ arta, de a vindeca defectele spirituale ale timpuluĭ lor. Cu modul acesta, sciinţele, ce pĕnĕ atuncĭ respiraŭ unŭ spiritŭ păgânŭ, prin insistinţele marilor învĕţăceĭ aĭ acestor scóle, aŭ primitŭ o formă noă. La acésta a contribuitŭ şi protecţiunea autorităţeĭ creştine; fiind-că pĕnĕ acum predicatoriĭ veritățeĭ crestine nu eraŭ recunoscuţĭ de autorităţile civile, şi nicĭ avéŭ tóte înlesnirile, de a lucra asupra direcţiuneĭ din educaţiunea socială.

SCÓLELE BISĔRICESCI ŞI VIÉŢA ASCÉTICĂ

Maĭ ales scólele crestine au contribuitŭ la rĕspândirea cultureĭ crestine, propriŭ ḑisă, şi nunumaĭ cele, ce aŭ fostŭ fundate maĭ 'nainte, dar şi acele fundate în acestŭ seculŭ.

Impreună cu fundarea uneĭ vieţĭ comune ascetice, în acestŭ timpŭ în unele monastirĭ ale Orientuluĭ aŭ fostŭ introduse scóle, pentru cultura primară crestină. Scóla de Alecsandria a înfloritŭ, ca şi maĭ 'nainte, şi în dînsa s'a păstratŭ direcţiunea cea maĭ înaltă a cultureĭ creştine, răspândind lumina credinţeĭ şi asupra sciinţelor naturale. Ioan Teologul ḑice despre dînsa şi acum, că ea se numesce şi este depositŭ al erudiţiuneĭ universale (πάσης παιδεύσεως καὶ τότε καὶ νῦν οὖσαν τε καὶ δοκοῦσαν ἐργαστήριον). Dupŏ s-tul Petru aŭ servitŭ aicĭ, ca învăţătorĭ, s-tul Macarie de Alecsandria, renumitul orbŭ Didim, care era vestitŭ prin talentele şi cunoscinţele séle; maĭ pre urmă Rodon, la începutŭ ajutătorŭ al luĭ Didim, şi în curĕnd succesorŭ al drepturilor luĭ.

Scóla de Cesaria s'a rădicatŭ la gloria sa de maĭ 'nainte de cătrĕ Eusebie al Cesarieĭ, şi biblioteca luĭ Pamfil a fostŭ înmulţită de cătrĕ Euzoe, succesorul luĭ Eusebie. Scóla de Antiochia, glorificată de cătrĕ Diodor, monachŭ şi preutŭ din Antiochia, ea se afla situată într'o monastire din cóstele oraşuluĭ şi în dînsa se adunaŭ şi acia, cariĭ terminaŭ instrucţiunea lor cu succesŭ în şcólele civile, şi el îĭ învĕţa maĭ ales esplicaţiunea s teĭ Scripturĭ şi regulele pen-

tru acésta. In Constantinupolŭ vedemŭ în acestŭ timpŭ, afară de şcólele civile, şi o şcólă religiósă. S-tul Efrem însuşĭ, învĕţând în şcóla de Mizibia, a grorificatŭ şcóla de Edesa.

Insuşĭ istoria secululuĭ al patrulea ni spune, că cunóscerea profundă a credinţeĭ creştine se câsciga nu numaĭ în cultura minţeĭ prin sciinţă. Terminând cineva cultura civilă, se ducea în deşertŭ, spre ase esercita în viéţa aspră, séŭ că facéŭ aceste eserciţiĭ sub conducerea directă a păstorilor Bisericeĭ, şi astŭ-felŭ se termina educaţiunea spirituală. Iar în şcólele eclesiastice era unită instrucţiunea spirituluĭ cu educaţiunea morală a omuluĭ. Pentru uniĭ din învĕţătoriĭ secululuĭ al patrulea tótă instrucţiunea se limita în studiarea de aprópe a s-teĭ Scripturĭ. Amórea cea mare către Domnul, fiind întărită şi maĭ mult de nenorocirile timpurilor, şi de suferinţele de bună voĭe ale vieţeĭ ascetice, învĕţa pre ómenĭ din esperienţă spiritul creştinismuluĭ; ĭar darurile s-luĭ Spiritŭ, respândite în spiritele şi inimele ómenilor, risipéŭ urmele corupţiuneĭ naturale, luminându-ĭ din ce în ce cu lumina divină a adevĕruluĭ şi a înţelepciuneĭ. De aicĭ apoĭ şi sensul vorbelor de filosofie şi fitosofisare, în direcţiŭnea creştină de atuncĭ, însĕmna meditaţiune spirituală, dăruită şi câscigată prin ascesă.

MATERIILE INVĔŢĔTUREĬ

Era fórte naturalŭ, că de îndată ce lupta, sĕvârşită în numele cruceĭ luĭ Christos, se terminase cu învingerea luĭ Constantin asupra luĭ Macsentie şi crucea fusese proclamată în imperiul romanŭ, ca unŭ obĭectŭ de veneraţiune, atuncĭ învĕţătorilor Bisericeĭ nu li presta maĭ mult, de a se ocupa de apologiĭ contra imperiuluĭ păgânŭ; ĭar Liciniu şi Iulian luptaŭ fără de scopŭ. De aceĭa în seculul al patrulea numaĭ din când în când se maĭ scriea despre importanţa creştinismuluĭ, faţă cu paganismul. Décă şi atuncĭ murĭaŭ cu miile pentru cuvêntul luĭ D-ḑeŭ, apoĭ acésta se întâmpla numaĭ pentru cuvêntul, că predicatoriĭ creştinĭ ĭlŭ rĕspândĭaŭ printre popórele sĕlbatice, traducêndu-lŭ în limba lor; şi de îndată, ce cuvêntul cruceĭ a întratŭ în legile imperiuluĭ, atuncĭ căutaŭ şi maĭ mult de alŭ traduce în diferitele limbĭ ale popórelor. In seculul al patrulea s-ta scriptură era tradusă în limba persiénă,

indiénă, egipténă și gotică. Liniscea esterióră a Bisericeĭ ĭ-a presentatŭ posibilitatea, de ase ocupa de starea internă a Bisericeĭ. De aicĭ apoĭ omiliile de o cuprindere morală eraŭ cele maĭ usitate producțiunĭ ale părinților seculuĭ al patrulea. Amórea către cuvêntul luĭ D-deŭ nĭ-a păstratŭ multe prodúcțiunĭ, relative la interpretarea s-teĭ Scripturĭ. Și tot din acestŭ timpŭ avemŭ și regule, privitóre la cultul bisericescŭ.

Dar cea maĭ mare parte din timpŭ acum era întrebuințatŭ în lupta cu inimiciĭ internĭ aĭ Bisericeĭ, cu ereticiĭ. Arie, preutŭ în Alecsandria, atrasŭ de măndrie, învăța în contra luĭ D-deŭ : a) D-deŭ Părintele este eternŭ, dar a fostŭ unŭ timpŭ, când el nu era Părinte, fiind că el nu avea Fiiŭ ; b) Fiiul a fostŭ creatŭ la începutŭ de către Părintele din nimică, și prin dînsul a creatŭ lumea ; c) Fiiul, fiind neeternŭ, dar maĭ superiorŭ, de cât tóte creaturele, el este seminŭ Părinteluĭ, D-deŭ dúpre nume și nu dupre esență ; d) El este Cuvêntul și înțelepcĭunea, fiind că D-deŭ prin grație ĭ-a comunicatŭ luĭ înțelepcĭune ; dar el nu cunósce în modŭ perfectŭ pre Părintele. Urmașiĭ luĭ Arie s'aŭ separatŭ. Următoriĭ luĭ Arie ceĭ maĭ aprigĭ, în capul cărora sĕ afla Aețiu și Eunomiu, afirmaŭ, că Fiiul luĭ D-deŭ întru nimicŭ nu este seminŭ luĭ D-deŭ (ἀνόμοιος). Alțiĭ se apropiéŭ de adevĕrŭ, dar dicéŭ, că Fiiul este numaĭ semenŭ dupre esență cu părintele (ὅμοιος). Intre ŭrmașĭ Macedoniu pre façă apăra idea secretă a luĭ Arie despre Sântul Spiritŭ, ca despre unŭ servitorŭ și creatură a Fiiuluĭ. Intre aceste Fotin conbătea arianismul cu ideile luĭ Saveliu; ĭar Apolinarie cu acela, că el nu admitea în Iisus Christos minte umană, dar numaĭ corpŭ omenescŭ. Unŭ seculŭ întregŭ (317 — 400) arianismul a turburatŭ Biserica, maĭ ales în Orientŭ. La Apusŭ s'aŭ ivitŭ ómenĭ, cariĭ aŭ începutŭ să combată viéța ascetică și fecĭoria, în óre-ce la Rĕsăritŭ înclinațiunile către viéța contemplativă aŭ atrasŭ pre uniĭ spre ilusiunĭ antropomorfistice. In Africa urmașiĭ Novatiénilor, Donatistiĭ, în decursul seculuĭ al patrulea, turburaŭ Bisericile locale cu o rigurositate îngâmfată către ceĭ căduțĭ, precum și cu puritatea estremă a comunitățeĭ lor. Aceste sûntŭ materiile, de care trebuĭaŭ săse ocupe părințiĭ seculuĭ al patrulea.

SANTUL ALECSANDRU AL ALECSANDRIEI

Biografia şi operele luĭ. Celŭ ântăiŭ, care a trebuitŭ să susţină lupta cu inimicul celŭ maĭ ne'mpăcatŭ al credinţeĭ —Arie, a fostŭ s-tul Alecsandru. Elŭ a fostŭ învăţăcelŭ, fórte iubitŭ al s-luĭ Petru, căruia îĭ servise din copilărie. Incă fiind acesta înkisŭ în carceră şi aprópe de terminul martiriuluĭ, el a numitŭ de succesorĭ aĭ seĭ ântăiŭ pre Achil şi apoĭ pre Alecsandru. Achil, înbătrînind, nu a ocupatŭ multŭ timpŭ catedra pastorală. După mórtea luĭ, a fost rădicatŭ la acéstă tréptă Alecsandru şi el s'a presentatŭ «apărătorŭ curagĭosŭ al dogmelor apostolice, înţeleptŭ şi plinŭ de s-tul Spiritŭ» Arie, fiind râdicatŭ la rangul de presbiteru, dar ne primind, alăturea cu speranţele luĭ, tréptă episcopală, purta în sufletul sĕŭ o ură contra luĭ Alecsandru, care a fostŭ preferitŭ la Episcopie înaintea luĭ, de şi Alecsandru îĭ arăta luĭ totŭ felul de respectŭ. In viéţa s-luĭ Alecsandru Arie n'a găsitŭ nimicŭ demnŭ de criticatŭ şi a profitatŭ de cea ântăia ocasiune, ca să critice doctrina s-luĭ Alecsandru. Când s-tul Alecsandru în omilia sa cu preuţiĭ seĭ despre misterul Trinităţeĭ a ḑisŭ, că «în Trinitate este unitate», atuncĭ Arie în auḑul tuturor a declaratŭ pre păstorul seu, de următorŭ al luĭ Savelie. Tot cu acéstă ocasiune şi prin o dialectică fină a manifestatŭ el pentru prima dată idea sa cea defăĭmătóre de D-ḑeŭ, că Fiiul luĭ D-ḑeŭ este «creatură a luĭ D-ḑeŭ». S-tul Alecsandru a arătatŭ atâta modestie în activitatea sa păstorală, că a permisŭ preuţilor o deliberare complectă asupra amăgirilor luĭ Arie; dar Arie, sciind aşĭ ascunde adevĕratele séle ideĭ, a provocatŭ o rĕscólă şi şĭ-a căpătatŭ adepţĭ. Cu multă stăruinţă s-tul Alecsandru a căutatŭ şi în convorbirĭ personale şi prin sfătuirĭ scrise, ca să facĕ a înţelege pre Arie şi pre aĭ seĭ erórea lor. Şi în óre-ce predicatorul adevĕruluĭ evangelicŭ era modestŭ şi lucra pre façă, predicatorul minciuneĭ era rafinatŭ şi mândru. Arie despreçuĭa pre Episcopŭ şi în posiţiunea de persecutatŭ şĭ-a găsit apărătorĭ, şi rĕmăsese numaĭ de a se lua mĕsurile definitive. S-tul Alecsandru, pre la 320, a adunatŭ sinodŭ, unde s'a condemnatŭ doctrina cea defăĭmătóre de D-ḑeŭ a luĭ Arie şi a urmaşilor luĭ, când eĭ s'aŭ şi depărtatŭ de la Biserică. La sinodul celŭ noŭ şi numerosŭ, compusŭ din 100 de Episcopĭ, a fostŭ confirmată decisiunea de maĭ 'nainte,

şi în raportŭ cătrĕ urmaşiĭ ceĭ noĭ aĭ luĭ Arie. Arie, şi maĭ 'nainte de Sinóde, întrase în relaţiunĭ cu persóne din diferite locurĭ, şi maĭ ales cu Eusebie al Nicomidieĭ, ce era apropiétŭ de palatŭ. Acum s'a începutŭ rescóla în tótă Biserica. Alecsandru convingea pre Episcopĭ prin epistole, ca să apere Biserica şi avutŭl eĭ, adevĕrul, în contra inimiculuĭ luĭ Christos, esplicându-li actele şi ideile luĭ Arie. Incă o dată, conform voĭeĭ imperatoruluĭ, s'a adunatŭ sinodŭ în Alecsandria, şi Arie a rĕmasŭ singurŭ .La 325 s'a adunatŭ sinodŭ ecumenicŭ în Nicea, unde s-tul Alecsandru a fostŭ « nu numaĭ părtaşŭ, dar primul acţionătorŭ între Episcopĭ » şi aicĭ Arie a fostŭ anatematisatŭ. Dupŏ cincĭ lunĭ de la data sinoduluĭ, s-tul Alecsandru, sub povóra bătrîneţelor a muritŭ la 326 Aprilie 17.

Din 70 de epistole ale s-luĭ Alecsandru pĕnĕ la noĭ aŭ ajunŭ în tótă întregimea lor numaĭ *doĕ, unŭ discursŭ micŭ cătrĕ preuţĭ* şi *încă puţine cuvinte din doĕ opere ale luĭ*; pre lôngă aceste, s'a maĭ descoperitŭ nu de mult *unŭ discursŭ al luĭ la patimele Mântuitoruluĭ* în traducţiune siriacă şi arabă (1). Epistola, cu adresa cătrĕ Episcopul Alecsandru de Constantinupolŭ, este scrisă dupŏ sinodul al doile contra luĭ Arie. Dupre dorinţa autoruluĭ, ea trebuea să fie comunicată şi celoralalţĭ Episcopĭ. In dînsa s-tul Alecsandru a arătatŭ basele condemnăreĭ luĭ Arie. La începutŭ el pre scurt descrie desordinele, produse de Arie în Alecsandria; dupŏ aceste espune doctrina despre Fiiul luĭ D-ḑeŭ, unde el fórte bine esplică cuvintele Evangelistuluĭ despre D-ḑeŭ Cuvêntul, (Ioan I, 1 — 3) precum şi alte locurĭ. Dupŏ aceste observa calităţile morale ale luĭ Arie şi espune doctrina credinţeĭ. In fine, manifestând decisiunea sa, de a muri pentru mărturisirea credinţeĭ apostolice, insistă şi rógă pre Episcopĭ să nu asculte şi să nu primĭascŏ pre inimiciĭ Fiiuluĭ luĭ D-ḑeŭ.

IACOB AL NIZIBIEI

Sântul Iacob, Episcopul de Nizibia, era consideratŭ, ca făcĕtorŭ de minunĭ pentru mulţimea minunilor séle şi ca înţeleptŭ pentru actele lüĭ cele înalte şi prudente.

---

(1) Acestŭ discursŭ este găsitŭ şi publicatŭ de May în Mygne (Patrol. T. XVIII).

Biografia luĭ, S-tul Iacob a fostŭ fiiul unuĭ principe de provincie al Armenieĭ, nepotŭ al imperatoruluĭ Parţilor, Anaca, care a fostŭ tatăl s-luĭ Gregoriŭ, luminătorulŭ Armenilor. In timpul luĭ Macsimin el era renumitŭ prin actele sele de ascesă. Audind despre rĕspândirea crestinismuluĭ în Persia, s'a dusŭ acolo, ca să conlucre la rĕspândirea credinţeĭ crestine şi cŭ puterea minunilor el a întorsŭ mulţĭ păgânĭ la credinţa crestină. Alesŭ fiind în anul 314 Episcpŭ al Nizibieĭ, el n'a schimbatŭ viéţa ascetică. La 325, ca unŭ apărătorŭ curagiosŭ al dogmelor credinţeĭ, el s'a dusŭ la sinodul ecumenicŭ. In anul 336 el a obligatŭ în Constantinupolŭ pre amiciĭ sinceri aĭ credinţeĭ, ca să se róge pentru depărtarea nenorocirilor, ce amerinţă Biserica cu primirea luĭ Arie în comunitatea Bisericeĭ, şi astŭ-felŭ a peritŭ defăĭmătorul Fiuluĭ luĭ D-deŭ. La 338 regigimentele luĭ Sapor aŭ încunjuratŭ şi aŭ ţinutŭ în asediŭ cetatea Nizibia, dar ea a resistatŭ asediuluĭ prin puterea spirituluĭ creştinŭ al păstoruluĭ eĭ. Dupŏ dece anĭ, Perşiĭ aŭ asediatŭ ĭarăşĭ Nizibia, aŭ spartŭ zidul, dar n'aŭ învinsŭ credinţa păstoruluĭ eĭ, ce o apăra. Din ordinul s-luĭ spărtura a fostŭ reparată într'o nópte, ĭar Sapor, speriatŭ de fermitatea de caracterŭ, de unŭ visŭ, precum şi de o mórte, ce-ĭ amerinţa óstea, s'a retrasŭ de la Nizibia. Apărătorul credinţeĭ şi al patrieĭ a muritŭ la anul 350.

Operele luĭ. In limba arménă sûntŭ cunoscute 18 discursurĭ ale s-luĭ Iacob, scrise din rugăciunea s-luĭ Gregorie, luminătoruluĭ Armenieĭ. Dupre cuprindere unele sûntŭ dogmatice, altele morale. Din cele morale sûntŭ însĕmnate: *discursul despre ĭubire*, care rĕspiră o eusebie profundă, şi *discursul despre servitoriĭ sânţiţĭ*, care cuprinde nisce instrucţiunĭ păstorale, unde între altele i-se impune preutuluĭ datoria, *de a învĕţa* şi *a efectua misterul eucharistieĭ* (1).

In privinţa dogmatică sûntŭ de notatŭ 16 discursurĭ ale s-luĭ Iacob, prin care el demunstréză cu s-ta Scriptură, atât divinitatea Fiiuluĭ luĭ D-deŭ, precum şi aceĭa, că Iisus Christos este mesia celŭ

(1) Discursurile şi epistola păstorală a s-luĭ Iacob s'aŭ publicatŭ pentru prima dată în Roma 1720 cu tecstul arménŭ şi traducerea latină. Dupŏ aceste la 1820 s'a publicatŭ în Constantinupolŭ numaĭ tecstul arménŭ.

promisŭ. Esplicările s-luĭ Iacob sûntŭ importante şi ca modele de adevĕrată ecsegesă ale s-teĭ Scripturĭ. In modŭ naturalŭ şi fōrĕ de nicĭ o artă, séŭ sforţărĭ, învĕţătorul Bisericeĭ estrage din litera Scriptureĭ dogmele cele maĭ însĕmnate şi învĕţăturile morale.

SANTUL EUSTAŢIE AL ANTIOCHIEĬ

Biografia luĭ. S-tul Eustaţie, născutŭ în Sida, oraşŭ al Pamfilieĭ, a fostŭ ântâiŭ Episcopŭ al Berieĭ din Siria şi în timpul persecuţiunilor, el a muritŭ cu mórte de martirŭ al luĭ Christos. Alecsandru al Alecsandrieĭ ĭ-a scrisŭ luĭ o epistolă, fiind că era unul din apărătoriĭ vestiţĭ aĭ credinţeĭ contra luĭ Arie. Dorinţa comună l'a adusŭ la catedra Antiochieĭ; şi părinţiĭ sinoduluĭ întâiŭ ecumenicŭ aŭ confirmatŭ acéstă alegere a luĭ. La acestŭ sinodŭ el a felicitatŭ presenţa imperatoruluĭ şi a fostŭ unul din combătătoriĭ ceĭ maĭ distinşĭ aĭ defaĭmărilor luĭ Arie. La finele anuluĭ 326 el s'a dusŭ în Georgia şi a stabilitŭ acolo păstorĭ pentru creştiniĭ ceĭ noĭ. Ariéniĭ, voind ca să depunĕ pre s-tul Eustaţie, ĭlŭ inculpaŭ, că el învaţă, ca şi Savelie. Eusebie al Nicomidieĭ şi Teognis aŭ alergatŭ la Imperatorul, arătându-ĭ şi calumniind pre Eustaţie, că el ar fi insultatŭ pre maĭca Imperatoruluĭ. Rĕscóla poporuluĭ antiochénŭ din acestŭ timpŭ a ajutatŭ pre ariénĭ contra luĭ Eustaţie. Sincerul Episcopŭ cu câţĭva din preuţĭ şi diaconĭ a fostŭ trămisŭ în Tracia. Acésta s'a întâmplatŭ la 331 dupŏ Christos. Rĕutatea ariénilor a urmăritŭ pre s-tul Eustaţie din Tracia în Iliria şi în fine la anul 345 el a muritŭ în Oraşul Filipi din Macedonia.

Operele luĭ. S-tul Eustaţie, dupre mărturia luĭ Ieronim, fiind fórte talentosŭ şi instruitŭ atât în sciinţele religióse, cât şi în cele profane şi maĭ ales în Filosofie, el a începutŭ să scrie contra luĭ Arie. Judecând dupre pasagele din opera contra luĭ Arie, ajunse pênĕ la noĭ, se vede, că s-tul Eustaţie a scrisŭ contra luĭ Arie opt cărţĭ (1).

Aceste locurĭ ni probéză, că apăratorul credinţeĭ a stabilitŭ, ca să se alégă locurile din s-ta Scriptură, unde se vorbesce de omenirea

(1) Aceste pasage, o operă despre vrăjitórea Aendor, precum şi discursul cătrĕ marele Constantin s'aŭ publicat în patrol. Mygne T. XVIII.

luĭ Iisus Christos de locurile, care îlŭ represintă, ca Fiiŭ al luĭ D-ḑeŭ şi D-ḑeŭ. Asociarea cu fineţă şi esplicarea locurilor paralele, relative la omenirea şi divinitatea luĭ Iisus Christos, a adusŭ Ariénilor lovitura cea maĭ sigură, cariĭ căutaŭ numaĭ locurile despre posiţiunea degrădătóre a luĭ Iisus. Tot în contra Ariénilor s-tul Eustaţie a îndreptatu observaţiunile séle asupra pildeĭ (VIII, 22) şi a psalmilor (15—56 şi 92) unde el cŭ acelaşĭ metodŭ de paralelismŭ combate pre Ariénĭ, esplicând aceste locurĭ în scopul, ce urmărîa.

MARELE ANTONIE

Biografia luĭ. Marele Antonie a fostŭ, dupŏ Paul al Tebaideĭ, începĕtorul vieţeĭ ascetice monachale din Egipt. Dupŏ mórtea avuţilor sĕĭ părinţĭ, el a împărţitŭ tótă averea sa la săracĭ, şi la etatea de 19 anĭ el, conform insinuărilor luĭ Paul, s'a aşeḑatŭ într'o cavernă nu departe de locul nascereĭ séle. Aicĭ mâncarea luĭ era pâne şi sare, ĭar bĕutură — apa. Nu mânca nicĭ-o-dată de doĕ orĭ în ḑi, ĭar une-orĭ dupŏ o ḑi şi doĕ. Somnul luĭ era scurtŭ pre pămêntŭ, fŏrĕ de ascernutŭ. Ocupaţiunea luĭ se compunea din rugăcĭune, cântare de psalmĭ şi manufacturĭ. In anul 285 el s'a depărtatŭ pentru maĭ multă singurătate pre malul Măreĭ roşie, unde el într'o cavernă, pre jumătate ruinată, a rĕmasŭ doĕ-ḑecĭ anĭ, preparându-şĭ nutrimentŭ la fie-care jumătate de anŭ. De la 305 el a începutŭ să accepte la sine următorĭ aĭ eusebieĭ. Ilarion, maĭ pre urmă mare, fundatorul vieţeĭ monachale din Palestina, a fostŭ celŭ ântâiŭ, pre care Antonie l'a primitŭ, ca să înveţe de la dînsul ascesa monachală. De la acestŭ timpŭ locul, locuitŭ de cătrĕ Antonie, a începutŭ să se împopuleze din ce în ce. Renumele unor acte ecstra-ordinare, minunele şi învĕţăturile folositóre aŭ atrasŭ pre mulţĭ în deşertul luĭ Antonie, şi el pre uniĭ îĭ punea, ca să trăĭască nu departe de Arsina (Suezul de astă-ḑĭ), ĭar pre alţiĭ îĭ lua pre muntele, unde trăĭa şi el. Pre timpul persecuţiuneĭ luĭ Macsimin (311), el a venitŭ în Alecsandria cu scopul, de a suferi împreună cu cialalţĭ creştinĭ, pre uniĭ încurajând, ĭar pentru alţiĭ stăruind înaintea judecătorilor. El a rĕmasŭ în Alecsandria stăruind în astŭ-felŭ de acte aprópe unŭ anŭ. La reîntórcerea sa în deşertŭ, fiind supăratŭ de mulţimea vi-

sitatorilor, a trecutŭ în altŭ munte cu numele de Coltim, care se numesce şi pênĕ astă-ḍî muntele s-luî Antonie şi a trăitŭ în cele treî caverne ale munteluî. Când a isbucnitŭ eresia luî Arie, Antonie ĭarăşî a eşitŭ, ca apăratorŭ al verităţeî. In anul 355 el printr'o scrisore a stăruitŭ la Imperatorul Constantin pentru Atanasie, Episcopul Alecsandrieî, atuncî alungatŭ (1). Dupŏ reîntórcerea luî Atanasie la catedra sa, Antonie s'a presentatŭ în Alecsandria şi într'o săntă adunare el a combătutŭ neruşinarea şi defăîmările Ariénilor. Acéstă călătorie a bătrînuluî Antonie, celuî de 104 anî acum, a fostŭ unŭ triumfŭ şi pentru ortodocsie, precum kîar şi pentru persóna luî Antonie. Mulţime multă de poporŭ urma dupŏ dînsul, ca dupŏ omul celŭ mare al luî D-ḍeŭ, asceptând de la dînsul bine-cuvêntare şi minunî. La anul 356 s-tul Antonie a muritŭ în etate de 105 anî, testând tot-o-dată la mórtea sa, ca să nu descopere nimĕnuî locul înmormêntăreî séle. Amintirea s-luî Antonie atât în Biserica grécă, cât şi cea latină se serbéză la 17 Ianuarie.

Operele mareluî Antonie. Pentru s-tul Antonie, ca scólă, îî servîa s-ta scriptură şi natura, ĭar, ca învĕţătorŭ, darul luî Christos, care din ce în ce îlŭ lumina maî mult în proporţiune cu actele séle de abnegaţiune. «Cum poţî tu trăi aicî, l'a întrebatŭ unŭ filosofŭ, fŏrĕ de mângâerea cărţilor» ? «Cartea mea, amice, a rĕspunsŭ Antonie, este natura, care este tot-de-una cu mine, când eŭ voîescŭ să citescŭ într'însa cuvintele luî D-ḍeŭ». «O instrucţiune alésă el n'a avutŭ, ḍice f. Augustin, dar scia s-ta Scriptură pre de rostŭ şi o înţelegea fórte bine». A asculta şi a citi s-ta Scriptură el ĭubîa şi atuncî, când se afla în casa părintéscă, precum şi când locuîa în deşertŭ, şi aceîa, ce l'a decisŭ pre dînsul să lasă lumea, au fostŭ cuvintele Evangelieî. El nu cunoscea limba grécă, ce atuncî era limba cultureî generale, şi învĕţăturile cătrĕ monachiî din Arsinoa şi din Tebaida, el le făcea în limba egipténă; dar învĕţăturile luî de altă parte arată cunóscerea profundă a Biblieî. Cincî scrisorî de o aseminea cuprindere sûntŭ scrise de s-tul Antonie în diferite monastirî şi ele aŭ importanţă pentru noî atât pentru caracterul

(1) Sozomen Hist. eccl. II. 31, Epistola cătrĕ Constantin a publicat'o Cotelier (Mon. eccl Graec. T. I, pag. 351).

ascesei lor, cât kiar şi pentru cunóscerea profundă a spiritulu creştinŭ (1).

Kiar recapitulaţiunea scurtă a acestor epistole póte pênĕ la unŭ punctŭ să ni arate importanţa lor. a) *Despre depărtarea din lume*. b) *Despre cursele diavoluluĭ şi mijlócele de a scăpa de dînsele*. c) *Despre bunătăţile divine, revĕrsate asupra omuluĭ*. d) *Despre încorporarea luĭ Christos, Fiiuluĭ luĭ D-ḑeŭ*. e) *Despre veghe-rea creştină*. f) *Despre cunóscerea de sine însuşĭ şi despre necesitatea încorporăreĭ Fiiuluĭ luĭ D-ḑeŭ*. şi g) *Despre cunóscerea de sine însuşĭ, façă cu defăĭmările luĭ Arie*. In aceste învĕţăturĭ marele Antonie este fórte edificătorŭ, fiind că el învaţă aceĭa, ce singurŭ s'a învĕţatŭ. Să citămŭ aceĭa, ce Antonie a scrisŭ despre mersul uneĭ desvoltărĭ seriósă a spirituluĭ : «Noĭ maĭ 'nainte de tóte trebue să căutămŭ, a ne cunósce pre noĭ înşine. Cine are cunoscinţă dréptă despre sine însuşĭ, acela póte să cunóscĕ creaturile, pre care D-ḑeŭ le-a produsŭ din nimicŭ, acela scie de aseminea şi demnitatea minţeĭ şi a nemurireĭ spirituluĭ umanŭ, înkisŭ pentru unŭ timpŭ într'unŭ corpŭ greoiŭ, pentru ca în dînsul să se perfecţioneze în virtute. Cine scie acésta, acela cunósce, că trebue să ĭubiascĕ pre D-ḑeŭ, şi cine ĭubesce pre D-ḑeŭ, acela ĭubesce pre toţĭ». Cunoscinţa dréptă de sine însuşĭ, cum a esperimentatŭ asupra sa s-tul Antonie, póte să ni facĕ cunoscute creaturile, produse de D-ḑeŭ şi modul nemurireĭ sufletuluĭ, destinatŭ pentru progresarea perpetuă în bine, ĭar contemplaţiunea moduluĭ nemurireĭ sufletuluĭ şi a destinaţiuneĭ luĭ póte, ca să ne înveţe a ĭubi pre D-ḑeŭ şi kiar pre toţĭ ómeniĭ; şi acésta este o veritate profundă. Cunóscerea de sine treptată, şi vegherea asupra sa însuşĭ marele Antonie o râdică pênĕ la atâta perfecţiune, că simte presenţa luĭ Christos şi darul luĭ D-ḑeŭ, observă presenţa spiritelor luminóse şi întunecate, şi distinge fórte bine mişcarea cea maĭ mică a spirituluĭ sĕŭ. Eca învĕţătura luĭ despre acţiunile spiritelor bune şi acelor rele : «Presenţa

(1) Traducţiunea acestora în limba grécă era cunoscută luĭ Ieronim (De viris ill cap. LXXXVIII. de Antonie). In tecstul arabicŭ în locŭ de 7 epistole se vĕḑŭ 20. 80 canóne şi 20 de discursurĭ, care cuprindŭ sfătuirĭ şi ideile s-luĭ Antonie. Pentru prima dată ele s'aŭ publicatŭ de cătrĕ Abraam Eşel· Paris. 1846. (S. Antoniĭ opuscula arab et lat). Tóte scriirele s-luĭ Antonie s'aŭ publicatŭ şi de Mygne. Patrol. gr. T. XL.

ângerilor buni nu presintă nici o turburare în spiritŭ; presentarea lor este pacînică şi liniscitóre; ea umple pre spiritŭ de bucurie şi ilŭ inspiră cu încrederea. Atunci simţi atâta amórea către aceia, ce este divinŭ, în cât cu plăcere părăsesci viéţa, pentru ca să urmezi fericirei eterne. Din contra presenţa spiritelor rele produce în spiritŭ turburare; ele nascŭ în spiritŭ desgustŭ spre acţiune şi acestŭ desgustŭ face pre spiritŭ a se îndoi în decisiunile séle.

PACHOMIE CELŬ MARE

Biografia luï. Precum marele Antonie a fostŭ fundatorul vieţeï monachale ascetice şi isolate, aşa şi marele Pachomie se consideră, ca părinte alŭ vieţeï monachale comune, cu care a presăratŭ malurile Niluluï din Egiptul de sus. Fiiŭ de păgânï din Tebaida, el la 18 anï aï vieţeï séle, pre timpul resbeluluï dintre Constantin şi Macsimin (312), a fostŭ luatŭ în serviciul militarŭ. Amórea, arătată luï, precum şi consorţilor luï din partea creştinilor, a sguduitŭ fórte mult sufletul luï. Resbelul terminânnu-se, el s'a botezatŭ. Kiar în baia botezuluï el a simţitŭ o viéţă noă şi s'a îndreptatŭ dupŏ acésta către unŭ ascetŭ renumitŭ, Palemon, pentru a învĕţa ascesa creştină. Cu Palemon el a trăitŭ ḑece anï. La 325, în timpul rugăciuneï, el a auḑitŭ o voce: «aşeḑăte aicï şi fă o monastire; la tine vorŭ veni mulţï monachï». Pre lôngă aceste, luï i s'a presentatŭ unŭ ângerŭ cu o tabelă de aramă, pre carea eraŭ tipărite regulele pentru viéţa monachală comună. Pachomie s'a supusŭ kiemăreï luï D-ḑeŭ şi în scurt s'aŭ adunatŭ la Pachomie mulţï doritorï de viéţa spirituală. Esemplul luï Pachomie a sanctionatŭ acele regule, pre care el le-a determinatŭ pentru viéţa lor şi numĕrul conveţuitorilor sĕï a crescutŭ pênĕ la 1300. Dupre regulele luï monachiï trăiaŭ şi în alte monastirï. «Bărbatŭ iubitorŭ de ómenï şi fórte iubitŭ de D-ḑeŭ, aşa că el putea să prevaḑĕ viitorul şi des comvorbia cu s-ţiï ângerï». Marele Antonie a muritŭ la 348 în timpul uneï epidemiï — pestă.

Operele luï Pachomie. «Pachomie, bărbatŭ cu darurï apostolice, atât în privinţa doctrineï, cât şi a minunilor séle, a scrisŭ în limba egipténă unŭ codice, pre care l'a primitŭ de la ângerŭ». Aşa

vorbesce tradiţiunea veke despre dînsul. F. Ieronim în anul 404 l'a tradusŭ în limba latină dupre traducţiunea cea grécă.

Facemŭ aicĭ unŭ ecstractŭ din condicele s-luĭ Pachomie despre viéţa monachală comună.

1) Când întră în mônăstire celŭ, ce doresce a îmbrăçişa, viéţa monachală, atuncĭ egumenul ilŭ încredinţéză unuĭ bărbatŭ esperientŭ, ca să cerce disposiţiunea luĭ. In decursul a ḑece, séŭ şi maĭ multe ḑile, el afară de monastire trebue să se înkine fraţilor şi să sufere observaţiunile lor. De la dînsul nu trebue a se lua banĭ pentru mônăstire, séŭ altŭ-ceva, pentru ca nu în urmă să se mândrîascĕ şi să strice liniscea fraţilor cu pretenţiunile luĭ. Luĭ i se dă haĭne de ale mônăstireĭ, ĭar cele civile i se conservă. Décă se observă în dînsul nesupunere şi nemulţĕmire, atuncĭ i se reîntórcŭ luĭ haĭnele şi se trămite în lume.

2. Celŭ admisŭ în monastire se întroduce între fraţĭ nŭ maĭ 'nainte de unŭ anŭ. Maĭ ântăiŭ ilŭ familiarizéză cu regulamentul monastireĭ. Dupŏ aceĭa se pune a citi doĭ-spre-ḑece psalmĭ şi doĕ perecope din apostolu; décă el nu scie carte, atuncĭ el merge în ora ântăiŭ şi a noa la confesorŭ, ca să ascŭlte rugăciunea. Celŭ admisŭ din noŭ se ocupă de serviciul streinilor şi al fraţilor. Décă el servesce fŏrĕ cârtire şi în pace, atuncĭ el se întroduce în comunitatea fraţilor.

3) Fraţiĭ de treĭ-orĭ pre ḑi se adună la rugăciunea comună, diminéţa, séra şi nóptea. Déca vocea trombeteĭ ilŭ kĭamă la adunarea bisericéscă, atuncĭ fie-care ese imediat din kilia sa; aşa că celŭ ce se ocupă cu scrisul, încetéză de a maĭ scrie, necutezând să termine nicĭ kĭar litera începută. De treĭ-orĭ pre sĕptămână—Mercurea, Vinerea şi Dumineca, superiorul face fraţilor învĕţăturĭ.

4) Masa pentru fraţĭ este la améḑă ḑi, afară de Mercurĭ şi Vinerĭ, când monachiĭ postescŭ. Masa este comună pentru toţĭ. Nimenea nu póte să mănânce ce-va, afară de masă, nicĭ seminţe, nicĭ fructe de arborĭ. Décă cine-va găsesce vre unŭ fructŭ 'naintea unuĭ arbore în timpul lucruluĭ, datoresce, ca să-lŭ depunĕ la rĕdîcina pomuluĭ. In timpul meseĭ, fraţiĭ păzescŭ tăcere şi şeḑŭ cu camilauca, lăsată pre okĭ, pentru ca să nu se scandalizeze de ce-va. La eşirea de la masă, precum şi din Biserică, nu este permisŭ a vorbi cu nimenea.

5) Décă este vre o ocupaţiune comună, atuncĭ superiorul merge înainte şi dupŏ dînsul fraţiĭ în tăcere. Décă trebue a se trămite cine-va din monastire dupŏ vre o afacere, atuncĭ să nu se trămită unul, ci doĭ; pentru dormitŭ eĭ caută o monastire ortodocsă. Monastirea se compune: din unŭ Avă, superiorŭ al monastireĭ, economiĭ, cariĭ se îngrijescŭ de nutrimentul şi îmbrăcămintea fraţilor; şi nicĭ superiorul nu póte să-şĭ permită a lua ce-va din obĭectele, conservate de economul, fŏrĕ de permisiunea acestuĭa. Inspectorul sĕptĕmânalŭ dupŏ rugăcĭunea de diminéţă cere de la superiorŭ disposiţiunĭ şi le comunică prin kiliile fraţilor. Inspectorul caseĭ observă, décă este făcutŭ totul, cum trebue, învaţă pre ceĭ neesperienţĭ, şi în fie-care sĕptămână dă superioruluĭ comptŭ despre aceĭa, ce s'a făcutŭ în casă.

6) Pentru repausul bolnavilor şi al bătrînilor se determină o casă a parte. De dînşiĭ se ocupă superioriĭ propriĭ, şi afară de dînşiĭ nimenea nu intră în casa bolnavilor. Nutrimentul bolnavilor este separatŭ, conformŭ cu neputinţa lor.

7) Copiiĭ, afară de lectură, învaţă şi o manufactură, dar maĭ 'nainte de tóte frica de D-ḑeŭ şi rugăcĭunea. Nutrimentul lor este la masa comună. Pedepsele trebue să se conformeze cu puterile şi cu caracterul copilărescŭ.

Astŭ-felŭ este cuprinderea regulamentuluĭ s-luĭ Pachomie.

SANTUL ATANASIE AL ALECSANDRIEĬ

Biografia luĭ. Nicĭ unŭ părinte al Bisericeĭ n'a avutŭ maĭ mare influenţă asupra seculuíuĭ IV şi a evinimentelor din dînsul, ca s-tul Atanasie, Archiepiscopul de Alecsandria, apărătorul celŭ înfocatŭ şi forte al credinţeĭ ortodocse contra arianismuluĭ.

In renumita Alecsandrie, locul nascereĭ luĭ, Atanasie a primitŭ cunoscinţe omnilaterale; şi maĭ ales el se ocupa ḑi şi nópte cu cunóscerea s-teĭ credinţe, şi pre s-ta Scriptură, dupre espresiunea s-luĭ Gregorie, el o cunoscea aşa de bine, că altul n'ar fi putută cunósce astŭ-felŭ nicĭ o singură carte a Scriptureĭ. Şi cu formarea minţeĭ la dînsul se unĭa şi formarea inimeĭ. El ĭubĭa pre asceţiĭ deşerturilor şi căuta ocasiune, de a face cu dînşiĭ cunoscinţă. Aşa că el

de maĭ multe orĭ a visitatŭ pre s-tul Antonie, şi pentru viéţa luĭ cea aspră mulţĭ îlŭ punéŭ în numĕrul asceţilor.

Incă din tinereţe Atanasie s'a făcutŭ cunoscutŭ Archiepiscopuluĭ Alecsandru şi a fostŭ rădicatŭ de dînsul la trépta de diaconŭ (319). S-tul Alecsandru atâta apropiése pre Atanasie de sine, în cât maĭ în urmă el a devenitŭ secretarul de casă alŭ luĭ în corespundenţele maĭ ales eclesiastice. Când defăĭmarea luĭ Arie s'a datŭ pre faţă, atuncĭ Atanasie a luatŭ o parte însemnată în lupta s-luĭ Alecsandru cu Arie, şi cu acésta a escitatŭ în contra sa pre arienĭ. Acésta s'a întâmplatŭ pênĕ la sinodul ecumenicŭ; ĭar aicĭ s-tul Atanasie a refutatŭ într'unŭ modŭ satisfăcĕtorŭ pre Arie, în aprobarea tuturor părinţilor Sinoduluĭ. S-tul Alecsandru a destinatŭ pre Atanasie de succesorŭ al sĕŭ, şi vocea comună a Eparchieĭ, în persóna Episcopilor adunaţĭ, a consânţitŭ voĭa păstoruluĭ repausatŭ, alăturea cu negările luĭ Atanasie. Acésta s'a petrecutŭ la 326.

De atuncĭ, în decursul a 48 anĭ, Atanasie a continuatŭ lupta cea maĭ înverşunată contra arianismuluĭ. Arieniĭ, cu stăruinţele lor pre lôngă palatŭ a isbutitŭ, ca în anul 331 Arie, împreună cu toţĭ Episcopiĭ ariénĭ, să fie reîntorşĭ din ecsiliu. De la Atanasie s'a cerutŭ, ca Arie să fie admisŭ în comunitatea Bisericeĭ. Atanasie a renunçatŭ chotărîtor la acésta. Eusebie al Nicomidieĭ, protectorul luĭ Arie, a suplicatŭ la imperatorul, că Atanasie, în contra decisiunilor sinodale, nu primesce în comunitatea Bisericeĭ pre Meletienĭ. Imperatorul s'a indignatŭ pre Atanasie ; dar el l'a liniscitŭ, esplicându-ĭ pre cine nu primesce el în comunitatea Bisericeĭ. «Ereticiĭ, ḑice el, ceĭ-ce se înarméză în contra luĭ Christos, nu aŭ nimicŭ comunŭ cu membriĭ adevĕraţĭ aĭ Bisericeĭ luĭ Christos». Arieniĭ atuncĭ s'aŭ convinsŭ, că pênĕ când Atanasie va continua a fi păstorul Bisericeĭ de Alecsandria, eĭ aŭ să fie consideraţĭ de toţĭ, ca ereticĭ. Atuncĭ s'aŭ rădicatŭ în contra luĭ Atanasie cu mijlóce, demne de dînşiĭ. Eĭ s'aŭ unitŭ cu toţĭ ereticiĭ, şi Meletieniĭ, prin instigaţiunile Arienilor, aŭ presentatŭ Imperatoruluĭ încriminărĭ în contra luĭ Atanasie, că adică, el se pórtă rĕŭ cu clerul şi îlŭ asupresce cu dărĭ grele, şi că el este în relaţiunĭ cu Filumen, turburatorul imperiuluĭ. Atanasie la 332 s'a dusŭ înaintea imperatoruluĭ şi a esplicatŭ lucrul verbal, ĭar Imperatorul l'a trămisŭ în Alecsandria, ḑicĕnd, că el este amicul divinităţeĭ. Dar calumniatoriĭ dupŏ acésta

aŭ devenitŭ şi maĭ furioşĭ. Eĭ aŭ începutŭ să raporteze Imperatorului, că într'unŭ locŭ Atanasie a insultatŭ s-tele vase, şi că din ordinul luĭ s'a tăĕtŭ Episcopuluĭ Arsenie o mână şi Arsenie a muritŭ din acéstă causă. Luĭ Atanasie i s'a ordonatŭ, ca să se presinte la sinodŭ în Cesaria. Dar unŭ marturŭ, mustratŭ de consciinţă, s'a presentatŭ la Atanasie, rugândul de ertare şi arătând, că i s'a impusŭ, de a calumnia. Urmele pretinsuluĭ mortŭ Arsenie aŭ fostŭ urmărite în Egipt, şi în fine el a fostŭ descoperitŭ în Tir, unde a fostŭ recunoscutŭ de Episcopul Eparchieĭ, care ilŭ cunoscea personal. Atanasie a scrisŭ despre tóte aceste Imperatoruluĭ; ĭar Meletienilor li s'a trămisŭ unŭ edictŭ înfricoşatŭ, unde se declaraŭ de turburătorĭ aĭ imperiuluĭ, şi tot-o-dată obligându-ĭ, ca eĭ să intre în relaţiunĭ cu Atanasie. Dar Eusebieniĭ aŭ isbutitŭ, ca Meletieniĭ să presinte din noŭ calumniile lor contra luĭ Atanasie şi Imperatorul a decisŭ, ca din noŭ să se adune sinodŭ în Tir. Judecătorĭ în sinodul de la 335 a fostŭ Eusebie şi seminiĭ luĭ. Aicĭ ĭarăşĭ s'a presentatŭ mâna cea tăĕtă a luĭ Arsenie; dar Atanasie a presentatŭ în sinodŭ pre Arsenie cu ambele mânĭ sănĕtóse. Iarăşĭ s'a presentatŭ şi marturul, care şĭ-a cerutŭ ertăcĭune de la Atanasie. Ne luându-se în consideraţiune nicĭ una din desculpările luĭ Atanasie, Eusebie cu compliciĭ sĕĭ a numitŭ o comisiune secretă, care să cerceteze lucrul la faça loculuĭ şi acéstă comisiune se compunea din inimiciĭ ceĭ maĭ înverşunaţĭ aĭ luĭ Atanasie. Atanasie, pre furiş părăsind Tirul, s'a presentatŭ la Imperatorul. Sinodul, neluând în consideraţiune protesturile unor Episcopĭ, l'a caterisitŭ, stabilind tot-o-dată, ca să fie alungatŭ din Alecsandria. Cunoscĕnd Imperatorul mersul judecăţeĭ luĭ Atanasie, nu numaĭ că n'a voitŭ a întórce atenţiunea asupra lucrărilor sinoduluĭ, dar a ordonatŭ, ca judecătoriĭ luĭ să se presinte la sine. Inimiciĭ luĭ Atanasie aŭ inventatŭ o noă calumnie contra luĭ, că adecă el ar fi împedecatŭ unŭ transportŭ de bucate pentru capitală, trămisŭ din Alecsandria. Imperatorul, vĕḑĕnd iritaţiunea cea mare contra luĭ Atanasie, l'a trămisŭ în Galia, dar a refusatŭ dorinţa cea ardentă a Arienilor, de a fi înlocuitŭ în Alecsandria prin altul cine-va.

Apărătoriĭ luĭ Arie, folosinduse de împrejurărĭ, aŭ voitŭ să întroducĕ pre Arie în comunitatea Bisericeĭ din capitală. El a intratŭ în Biserică cu mulţimea, şi s'a aşeḑatŭ pre piaţa luĭ Constantin;

el, ființa, carea a cutesatŭ să nege divinitatea Fiiuluĭ luĭ D-ḑeŭ. Dupre mărturia luĭ Constans, Constantin a depărtatŭ pre Atanasie în Galia, ca să-lŭ apere de inimiciĭ luĭ, cariĭ eraŭ decişĭ, ca să-lŭ omóre, şi décă pênĕ la mórtea sa Constantin, nu l'a reîntorsŭ în Alecsandria, apoĭ acésta s'a întâmplatŭ numaĭ, că n'a apucatŭ să o facĕ.

In anul următorŭ, dupŏ mórtea luĭ Constantin, fiiĭ luĭ aŭ decisŭ, ca să întórcĕ pre toţĭ Episcopiĭ ecsilaţĭ pre la catedrele lor. S'a reîntorsŭ cu acéstă ocasiune în Alecsandria şi s-tul Atanasie, dar nu pentru multŭ timpŭ. In contra luĭ ĭarăşĭ s'aŭ rădicatŭ calumniĭ. Când Constantie s'a lăsatŭ singurŭ în partea Arienilor, ce nu se putea crede în capitală, relativ de Atanasie ? Imperatorul prin scrisóre amerința pre Atanasie cu mórte. In Antiochia sinodul ariénŭ (340) a respinsŭ simbolul de Necea şi în locul luĭ Atanasie a pusŭ pre unŭ ariénŭ declaratŭ, Pist. Tot la anul 340, una sută Episcopĭ egipţénĭ aŭ scrisŭ cătrĕ toţĭ Episcopiĭ lumeĭ creştine desculparea luĭ Atanasie, arătând tot-o-dată şi causa invidieĭ în contra luĭ. Cu acéstă ocasiune eusebieniĭ aŭ trămisŭ în Alecsandria cu o escortă de militarĭ pre alesul lor, Episcopul Gregorie. Ariéniĭ aŭ produsŭ resbelŭ şi omorurĭ în Alecsandria, ĭar Atanasie în secretŭ depărtându-se din Alecsandria, şĭ-a scăpatŭ viéța. Intr'o epistolă cătrĕ toţĭ Episcopiĭ de pre la tóte Bisericile, Atanasie descrie neorânduelele şi necuviinţele, ce se petrecŭ 'naintea okilor luĭ şi iĭ rógă, ca să ajute Biserica de Alecsandria, ce este bântuită de aceste scandalurĭ.

In Constantinupolŭ Atanasie nu avea ce se maĭ caute şi el la 342, presentându-se în Roma, a arătatŭ Episcopilor apusenĭ cine sûntŭ eusebieniĭ, cariĭ caută prin simbolurile lor, ca să se presinte ortodocşĭ, şi cu acésta să corupă ortodocsia, obĭectul dorinţelor întreguluĭ Occidentŭ. Dar trebuea să se facĕ ceva şi pentru Orientŭ. Imperatorul Constans, sciind şi iubind pre Atanasie, cu tóte rugămintele luĭ pre lângă Constantie, nu l'a putută întórce în favórea luĭ Atanasie ; dupŏ care a pretinsŭ de la Constantie, ca să adune sinodŭ universalŭ. La anul 347, în sinodul de Sardica, s'a pusŭ în desbatere afacerea luĭ Atanasie şi a celoralalţĭ Episcopĭ mărturisitorĭ aĭ credinţeĭ celeĭ drepte. Dar studiarea uneĭ aseminea cestiunĭ în sinodŭ ecumenicŭ pentru Arienĭ însĕmna, a se condemna eĭ singurĭ pre dînşiĭ, şi de acéĭa eĭ s'aŭ depărtatŭ în Filipupolŭ şi aicĭ

aŭ compusŭ sinodul lor; ĭar decisiunea acestuĭ sinodŭ a fosŭ, ca să omóre pre Atanasie, décă el se va presenta în Alecsandria. Dupŏ sinodul din Sardica, esplicându-i-se luĭ Constantie afacerea şi descoperindu-i-se procedarea cea noă şi neomenósă a Ariénilor, a începutŭ Constanţie să-şĭ modereze afecţiunile séle pentru Arienĭ, şi el de treĭ-orĭ i-a scrisŭ luĭ Atanasie, kĭemându-lŭ la sine şi asigurându-lŭ în respectul, ce are pentru dînsul, şi învitându-lŭ să-i-se încrédă luĭ. In anul 348, când Gregorie murise, ĭar vocea luĭ Constans skimbase multe din cele petrecute în Orientŭ, Atanasie a venitŭ în Constantinupolŭ, presentându-ĭ luĭ Constantie esplicaţiunĭ la cele petrecute; dupŏ care el s'a întorsŭ în Alecsandria cu onóre. Aprópe cincĭ anĭ, Atanasie a administratŭ Biserica sa, vindecând ranele, ce i-le causase Arieniĭ.

La 353 Constantie a devenitŭ imperatorŭ al Orientuluĭ, precum şi al Occidentuluĭ, şi afacerile religióse aŭ primitŭ o altă faţă. Eusebieniĭ aŭ adusŭ pre uşorul imperatorŭ pênĕ acolo, că în publicŭ a cerutŭ de la sinodŭ depunerea luĭ Atanasie şi confirmarea simboluluĭ Ariénŭ al credinţeĭ. Episcopiĭ unul dupŏ altul aŭ fostŭ ecsilaţĭ, şi nicĭ n'aŭ voitŭ să subsemneḑe condemnarea apărătoruluĭ sincerŭ al credinţeĭ luĭ Christos. La 356 Constantie a ordonatŭ, ca cu mâna armată să ridice la catedra de Alecsandria pre semipăgânul George şi Alecsandria a fostŭ stropită cu sânge. Atanasie, păzitŭ fiind de D-ḑeŭ, s'a depărtatu, ducêndu-se în deşerturile Egiptuluĭ, şi cu acéstă ocasiune arianismul s'a desfăşuratŭ în tótă splendórea luĭ. Persecuţiunea s'a respânditŭ ĭute din Alecsandria preste tot imperiul. Atanasie, ascunḑêndu-se când într'unŭ deşertŭ, când în alţul, a creḑutŭ, că acum maĭ mult de cât orĭ când el datoresce, ca să lucreze fŏrĕ pregetŭ. El a publicatŭ câte-va opere spre apărarea adevĕruluĭ persecutatŭ. Pre capul luĭ Atanasie a fostŭ pusŭ preçŭ, dar Domnul l'a păzitŭ şi la conservatŭ pentru folosul Bisericeĭ.

La 361 Julian a întorsŭ pre toţĭ Episcopiĭ din ecsiliu, între cariĭ şi pre Atanasie. Dar Atanasie a întorsŭ pre mulţĭ păgânĭ la credinţa creştină, şi Julian a ordonatŭ prefectuluĭ, ca să-lŭ alunge de pretutindinea. «Mie îmĭ pare fórte rĕŭ, că D-ḑeiĭ, din causa luĭ, sûntŭ despreçuiţĭ» scriea Julian, ca culpă luĭ Atanasie, şi acésta era onórea cea maĭ mare aluĭ Atanasie. Atanasie depărtându-se din

Egipt, a ḑisŭ : «nu vĕ întristaţĭ copiĭ, acestŭ nouraşŭ în curênd are să dispară».

La 363 imperatorul Iovinianŭ a credutŭ de datoria sa, ca să-ĭ propună luĭ Atanasie, a se întórce la administratiunea Bisericeĭ séle. Atanasie a trămisŭ luĭ Iovinian o epistolă din partea întreguluĭ sinodŭ despre credinţa cea adevĕrată.

Cu râdicarea luĭ Valent pre tronul imperiuluĭ de Orientŭ (364), s'aŭ reînoitŭ pentru Biserică timpurile de nenorocire ale luĭ Consantie, şi încă cu prisos. Atanasie în anul 365 a scrisŭ doĕ opere — una *despre Trinite şi încorporare* şi alta *despre Trinitate şi s-tul spiritŭ*. In anul 367, Valent a ordonatŭ, ca să fie depuşĭ toţĭ Episcopiĭ, reîntorşĭ de cătrĕ Julian. Luĭ Atanasie îĭ presta, ca a cincea óră să se despartă de turma sa cea credinciósă. Păstoriţiĭ sĕĭ se decisese, ca cu forţa să apere pre Atanasie, dar el s'a retrasŭ din Alecsandria. Valent, primind de la prefectŭ raportŭ despre disposiţiunile Bisericeĭ de Alecsandria, a chotărîtŭ, spre mirarea tuturor : «Să lase pre Atanasie în pace».

Bătrînŭ de şépte-deci de anĭ, Atanasie era pentru toţĭ Episcopiĭ părinte. Toţĭ priviaŭ la voĭa luĭ, ca nisce copiĭ. Primind de la Damaz, Episcopul de Roma, chotărîrile Sinoduluĭ (368) despre depunerea unor Episcopĭ ariénĭ, Atanasie singurŭ a convocatŭ sinodŭ în anul 369 şi din partea sa a trămisŭ doĕ epistole, — una cătrĕ Episcopiĭ africanĭ şi alta cătrĕ Damaz. In cea dintâiŭ el mustra pre ceĭ, ce degradéză simbolul de Nicea, ĭar în adoa cerea, ca să fie depusŭ Acsentie, Episcopul ariénŭ de Mediolan. Damaz la sinodul din 370 a împlinitŭ cererea luĭ Atanasie şi în epistola sa cătrĕ Episcopĭ a repeţitŭ cuprinderea epistoleĭ luĭ Atanasie cătrĕ Episcopiĭ africanĭ.

Lupta cea de pre urmă a luĭ Atanasie a fostŭ contra doctrineĭ luĭ Apolinarie, pre carea el a refutat'o în doĕ cărţĭ. In anul 373 «păstorul celŭ credinciosŭ şi curagĭosŭ», a căruĭa viéţă a fostŭ de modelŭ pentru toţĭ Episcopiĭ, ĭar doctrina luĭ legea ortodocsă, a repausatŭ în Domnul, încununându-se pentru ostenelele luĭ cele grele. Amintirea luĭ se serbéză la 2 Maiŭ şi 18 Ianuarie.

Operele cele maĭ însemnate ale s-luĭ Atanasie în contra arianismuluĭ şi caracterul lor. S-tul Atanasie a scrisŭ fórte multe opere şi partea cea maĭ însĕmnată din aceste o-

pere, precum şi viéţa luĭ, aŭ fostŭ îndreptate contra arianismuluĭ. Dar cea maĭ însĕmnată operă în acéstă privinţă este aceĭa, ce cuprinde patru discursurĭ contra arianismuluĭ (1). Compunênd unŭ întregŭ, aceste discursurĭ represintă precum persóna luĭ Atanasie, aşa şi starea Bisericeĭ ecumenice de atuncĭ.

Să dămŭ în ecstractŭ cuprinderea acestor discursurĭ ale luĭ Atanasie. *Discursul ântâiŭ* al s-luĭ Atanasie începe cu aceĭa, ca să arate, că arieniĭ nu sûntŭ creştinĭ; fiind că eĭ aŭ primitŭ numirea lor de la ómenĭ, escluşĭ din comunitatea creştină. «Poporul ortodocsŭ nicĭ o dată nu şĭ-a primitŭ numirea sa de la Episcopiĭ sĕĭ, ci de la Domnul, în care noĭ şi credemŭ». «Arieniĭ, continuă s-tul Atanasie, nu sûntŭ creştinĭ şi pentru aceĭa, că aŭ lăsatŭ cuvintele Scriptureĭ divine, ĭar pre defăĭmările luĭ Arie le numescŭ înţelepcĭune noă». Trebue să notămŭ încă, că Arie în învĕţătura sa a imitatŭ opera păgânuluĭ Stad, carea este despreçuită kĭar de păgânĭ. S-tul Atanasie singurŭ ni dă cuprinderea acesteĭ opere, şi tot-o-dată şi ideile principale ale luĭ Arie. Cea ântâia idee a luĭ Arie este: că «a fostŭ timpŭ, când n'a esistatŭ Fiiul». S-tul Atanasie opune acesteĭ ideĭ cuvintele: «la începutŭ era cuvêntul etc. (cf. Apoc. I, 4; Rom. IX, 5; I, 20. cor. I, 24; Ioan XIV, 8, 9; Ebr. I, 2; etc); ĭar espresiunile luĭ Arie despre Fiiul luĭ D-ḑeŭ, «*n'a fostŭ, maĭ 'nainte de ce, când*, s-ta Scriptură le întrebuinţéză numaĭ pentru creaturĭ, nu şi pentru Fiiul luĭ D-ḑeŭ. Aceĭ, cariĭ ḑicŭ, că «*a fostŭ unŭ timpŭ, când fiiul n'a esistatŭ*, aceştia admitŭ, că D-ḑeŭ a esistatŭ când-va fĕrĕ de cuvêntŭ şi înţelepcĭune, că a fostŭ lumină fĕrĕ de lucire, şi isvorŭ fĕrĕ de apă». Admiţênd, că Fiiul a esistatŭ nu din eternitate, trebue să recunóscemŭ, că Fiiul este provenitŭ din altul, afară de D-ḑeŭ, şi lumea, creată de D-ḑeŭ prin cuvêntul, este creată de o fiinţă, ce a esistatŭ afară de D-ḑeŭ.

«Décă Fiiul, ḑicŭ Arieniĭ, este nascere, formă a Părinteluĭ şi în totul semĭnŭ luĭ, atuncĭ trebue, ca şi Fiiul să nască». Ca respunsŭ la acéstă subtilitate, împrumutată de la Gnosticĭ, s-tul Ata-

(1) Ediţiunea cea maĭ bună a operelor s-luĭ Atanasie este acea de Paris 1698 «Studio monachorum S. Benedicti 3 partes în duobus tomis», Adausele la aceste le-a publicatŭ Monfacon (Nova col. Patr. Graec T. 2. Mygne Patrol. T. 1—4. Paris 1857).

nasie dice, că «cu numele Fiiuluĭ şi a Părintelui nu trebue să unimŭ nimicŭ din aceĭa, ce este corporalŭ. Precum D-deŭ Părintele nu este produsŭ din tată, aşa şi Fiiul nu s'a născutŭ, ca să nască».

Esplică sensul cuvintelor (Filip. II, 9 şi Ps. XLIV, 8), pre care Arieniĭ le înţelegéŭ în profitul lor. Espresiunea de «*a înălţa*» nu însemnéză, că Cuvêntul a fostŭ înălţatŭ, dar se referĕ la înălţarea omenireĭ. Aceste vorbe sûntŭ dise atuncĭ, când Fiiul s'a făcutŭ corpŭ, ca să se vadă că cuvintele : s'a umilitŭ, s'a înălţatŭ se referĕ la omenirea luĭ. Unŭ asemenea sensŭ al cuvintelor apostolice se confirmă şi de locurile paralele.

In discursul al doilea s-tul Atanasie studiază treĭ tecsturĭ ale Scriptureĭ, pre care Arieniĭ le esplicaŭ în sensul lor. Despre tecstul ântăiŭ : «*este demnă fiinţa de creatorul eĭ*» s-tul Atanasie dice, că «cu aceste cuvinte apostolul a voitŭ să determine nu omenirea Fiiuluĭ, séŭ nascerea luĭ cea naturală din Tată, dar a indicatŭ venirea luĭ pre pămêntŭ, preuţia luĭ primară. Acestŭ sensŭ al cuvintelor apostoluluĭ s-tul Atanasie îlŭ arată cu claritatea cea maĭ mare, observându-lŭ în relaţiunĭ cu contecstul şi cu spiritul întregeĭ Scripturĭ. De aseminea el referĕ la încorporarea Fiiuluĭ luĭ D-deŭ, la glorificarea luĭ, petrecută dupĕ patima cea de cruce, şi cuvintele apostoluluĭ Petru : «Ca pre unŭ Domnŭ şi Christos l'a glorificatŭ pre acestŭ Iisus, pre care voĭ l'aţĭ vĕdutŭ rĕstignitŭ» (Fapt. II, 36). Esplicaţiunea atât a unuĭa, cât şi a tecstuluĭ celuĭalatŭ sûntŭ făcute fórte bine. Cuvintele Pildelor : «*Domnul m'a făcutŭ pre mine la începutul căilor séle*» se esplică cu de amăruntul şi se aplică la actul mântuireĭ prin încorporarea Inţelepcĭuneĭ ipostatice.

In partea ântăia a discursuluĭ al treile s-tul Atanasie arată unitatea esenţeĭ divine în Părintele şi Fiiul şi esplică cum trebue să se înţelégă acéstă unitate. «Deşi Părintele şi Fiiul sûntŭ doĕ persóne, dar pênĕ când Părintele este numaĭ Părinte şi nu Fiiŭ, ĭar Fiiul este Fiiŭ şi nu Părinte, persónele lor sûntŭ distincte, şi numaĭ esenţa este una». Dupĕ aceste el resolvéză obĭecţiunea arienilor, îndreptată încontra unităţeĭ Părinteluĭ şi a Fiiuluĭ dupre esenţa lor. Aicĭ el esplică tecsturile s-teĭ Scripturĭ, citate de Arienĭ (Eş. III, 14, Ioan XVII, 11—28. Mat. XXVIII, 18) şi observă cu de amăruntul locurile, prin care se represintă actele natureĭ divine şi umane ale luĭ Iisus Christos.

In discursul al patrulea s-tul Atanasie vorbesce despre esistenţă ipostatică a Fiiuluĭ şi despre relaţiunile luĭ cu Părintele. «Esistă unŭ singurŭ principiŭ al divinităţeĭ, şi nu doĕ; de aicĭ unitatea de principiŭ. . . . In acestŭ principiŭ a fostŭ Cuvêntul, învaţă Ioan, ĭar Cuvêntul, a fostŭ la D-ḑeŭ, fiind că D-ḑeŭ este principiul. . . . Dar Cuvêntul avênd esistenţa de la principiul unitarŭ, nu este ceva trecĕtorŭ, séŭ unŭ sonŭ simplu, ce însémnă ceva, dar este Cuvêntul esenţialŭ, Inţelepcĭunea esenţială». Dupŏ aceste el refutéză pre eusebiénĭ, cariĭ vedéŭ în Fiiul luĭ D-ḑeŭ o inteligenţă eternă, dar înkipuită, ce începe a lucra la creaţiunea lumeĭ; şi s-tul Atanasie numesce acéstă representaţiune a Fiiuluĭ debilă şi degrădătóre de D-ḑeŭ. Tot astŭ felŭ se esprimă el şi respectiv de aceĭ, cariĭ, ca şi Valentin, presintă Treimea, ca pre o unitate desfăşurată, séŭ desvoltată.

Studiul celŭ minutiosŭ al celor patru discursurĭ ale luĭ Atanasie în contra Arienilor, ni arată, că el a căutatŭ să opunĕ subtilităţeĭ dialectice a Arienilor acelaşĭ subtilitate logică a cugetărilor. Pre de o parte, el caută să combatĕ pre inimicĭ cu aceléşĭ arme, de care eĭ se înarmaŭ, pentru a atăca adevĕrul; de altă parte, el comunică o precisiune de limbă ideilor revelaţiuneĭ. Dialectica luĭ nu se ocupă cu aceĭa, ca să se jóce cu vorbele; ea, împreună cu subtilitatea, întrunesce simplitatea în abundenţa şi importanţa cugetărilor. Obĭectatŭ de maĭ multe-orĭ, şi câte-o-dată numaĭ prin sofisme şi subtilităţĭ dialectice, şi nu prin ideĭ, s-tul Atanasie s'a aflatŭ de multe-orĭ în necesitatea, de a se repeta şi cu acésta să se presinte, că el în operile séle nu s'a ţinutŭ de o sistemă; dar el pentru acésta a pututŭ să urmărĭascĕ arianismul pre tóte căile.

In discursurile contra luĭ Arie se vede cu plinitate înfocarea spiritului seŭ. Supăratŭ de neruşinarea ereticilor, el cu zelŭ urmăresce dialectica Arienilor, cea fŏrĕ de ruşine şi nefundată, carea întroducea disoluţiunea în Biserică. In cuvintele luĭ se vede clar tăria şi fermitatea convicţiuneĭ interne, de aseminea cunóscerea perfectă a dogmelor, şi în genere espunerea ideilor este vie şi în totul convenabilă caracteruluĭ ideilor. Décă însĕ maĭ luămŭ în consideraţiune şi aceĭa, că cele patru discursurĭ ale luĭ Atanasie sûntŭ prima încercare, în care se desfăşură cu plinitate tóte principiile arianismuluĭ, pre basele cărora Arieniĭ aŭ construitŭ doctrina cea noă des-

pre Fiiul luĭ D-ḑeŭ, apoĭ pentru noĭ devine înţelésă şi importanţa cea mare a lucrăreĭ sântuluĭ, precum şi rolul, ce l'a avutŭ Atanasie în Biserica luĭ Christos.

Operele istorico-dogmatice și cele, ce se referĕ la esplicațiunea s-teĭ Scripturĭ. In multe din operele séle s-tul Atanasie a descrisŭ turburările şi faptele Arienilor, unind descripţiunile séle cu observaţiunĭ apologetice în folosul verităţeĭ creştine. Operele aceste sûntŭ fórte importante pentru istorie, fiind că ele caracterizéză fórte bine spiritul s-luĭ Atanasie şi al Arienilor, inimicilor Bisericeĭ. Epistola s-luĭ Atanasie cătrĕ Imperatorul Constanţie ni presintă în persóna sântuluĭ tabloul celŭ maĭ măreţŭ al unuĭ omŭ dreptŭ, al păstoruluĭ, care rĕmâne liniscitŭ în mijlocul turburărilor, mişcate de calumniile lumeĭ, şi care înţelege fórte bine serviciile séle.

Din operele, relative la sciinţa s-teĭ Scripturĭ, atrage atenţiunea fie-căruĭa *epistolă paschala* a s-luĭ Atanasie, carea încă din vekime a fostŭ întrodusă în numĕrul regulelor bisericescĭ. Ea este fórte importantă din acelŭ punctŭ de privire, că aicĭ se enumeră tóte cărţile canonice şi necanonice ale vekĭuluĭ şi nouluĭ Testamentŭ.

Arch. **Genadie Enacénu.**

DISCURS

PRONUNȚAT DE DOMNUL

G. COSTACHESCU

CU OCASIUNEA PRIMEI SERBARI A PATRONULUI SEMINARIULUI DIN IAȘI IN ANUL 1668 (SOCOLA). ?

Memoria veterum renovandum.

Onorabilă adunare !

Insărcinat de onorabilul consiliu al acestuĭ Institutŭ de a Vĕ întreținea astă-dĭ cu puține cuvinte conforme solemnităței ce era să se efectue în dioa de treĭ Ierarchĭ, și pe care de și puterile mele sunt mediocre în raport cu grandiositatea și splendórea eĭ, de și acéstă sarcină devine pentru mine cu atât maĭ grea, cu cât solemnitatea ce se institue pentru prima óră în acest institut, are de scopŭ și caracter specialŭ, a perpetua și re'noi aniversalimente memoria aceluĭ bărbatŭ, carele a fundat și patronat în tótă viéța sa acest institutŭ, și care prin diferite circumstanțe, maĭ mult séŭ maĭ puțin influențe asupra luĭ, din micŭ ce era la început a mers progresînd pênĕ în dioa de astă-dĭ. Cu tóte aceste esitarea mea, care la început mĕ înboldea se mĕ daŭ înlaturĭ de la acéstă obligațiune onorabilă, maĭ ales când în cercul didacticŭ în care am onóre a face parte, sunt persóne maĭ competinte de cât mine, prin usulŭ, desteritatea, și experiența

lorŭ în obiecte de asemenea natură; esitarea mea ḑicŭ, a dispărut faţă cu datoria morală şi de consciinţa către acest Seminariu în care am învĕţat şi m-am educatŭ; în acele momente de esitare aducêndu'mĭ aminte de sentinţa străbună; in magnis et voluisse sat est= în lucrurĭ marĭ chiar şi voinţa ese de ajunsŭ, 'mĭ-am luat curagiul a veni înnaintea D-niilor Vóstre pentru a vĕ inprospăta şi reînoi în memorie, cine a fostŭ fundatorul acestuĭ Institut. Prin ce împrejurărĭ a trecut elŭ, şi ce a produsŭ.

Memoria veterum renovandum

Este scumpŭ şi preţiosŭ şi va fi scumpŭ şi preţiosŭ cât va trăi némul omenescŭ, numele Ptolomeilorŭ, al Mecenatilorŭ şi al Medicişilor, pentru că aŭ fost ceĭ maĭ ardenţĭ şi maĭ asiduĭ protectorĭ şi încuragiatorĭ aĭ sciinţilor, artelor şi a tot ce contribue la perfecţionarea şi nobilarea omenireĭ. Pe când clasica şi celebra Grecie începuse a declina din strălucirea şi gloria sa, pe când independinţa eĭ politică dispăruse sub lovirile inimicilor externĭ şi a sfăşierilor interne, pe când operile geniilor eĭ se periclitaŭ de a se perde în aceste circumstărĭ sinistre, inteliginţa luminată şi inima cea nobilă a Ptolomeilor le adăpostescŭ în Alecsandria.

Sub auspiciile lor, învĕţaţiĭ curgŭ din tóte părţile aicea, adună monumentele preţióse risipite prin vechia lor Patrie, şi lasă posterităţiĭ acel legatŭ frumosŭ, care aŭ contribuitŭ atâtŭ de multŭ la înblânzirea barbarilor din Evul mediŭ, şi la cultivarea şi civilizarea Europeĭ de astă-ḑĭ. Numele lor nu aparţin maĭ multŭ la cutare séŭ cutare naţiune : ele suntŭ a umanităţeĭ şi umanitatea câtŭ va trăi le va respecta pentru că prin protecţiunea şi patronagiul lor, lumea antică s'a transmisŭ contigentul seŭ de cultură, civilizare şi progresŭ generaţiuneĭ moderne. — Nicĭ o dată nu va peri din memoria ge-

nuluĭ omenescŭ numele Mecenaţilor ; pentru că sub protecţiunea şi încoregiarea lor, Romaniĭ puind deja ordinea şi regula pretutindinea, închidŭ Templul luĭ Janus, câmpul luĭ Marte nu rĕsună maĭ multŭ de arme şi tube, în palatele cesarilor nu se discută şi nu se maĭ fac planurĭ de resbele, ci ele se prefacŭ în Academiĭ, éră forurile şi câmpulŭ luĭ Marte în concertŭ de Muse. Atuncĭ esŭ acele producţiunĭ geneale ale Vergiliilor, Oraţiilor şi Liviilor, înaintea cărora ne coprindem de admirare şi ne închinăm cu respectŭ. Se va perpetua şi aniversa până la finea secolelor numele Medicişilor, şi cu dreptŭ cuvêntŭ : în hausul şi perturburarea aduse în Europa prin invaziunea barbarilor, sub mâna destructóre şi brutală a lor, ar fi fostŭ cu putinţă a nu se perde ereditatea lumiĭ antice, dacă zelul şi devotamentul lor n'ar fi culesŭ şi adunatŭ cu respectŭ tóte fărămăturile şi rămăşiţele civilizăreĭ eĭ ? Unde ar fi putut scapa şi a găsi refugiŭ operele şi faptele Greco-Romanilor décă n'ar fi fostŭ arca şi asilul Medicişilor la Florenţa ? sub aripile şi diligentul patronagiŭ a lor crescŭ Rafaeliĭ şi Michel—Angheliĭ — aceĭ Maestri aĭ pictureĭ moderne. Acolo se efectuă secolul renaşteriĭ ştiinţelor şi se ţpunŭ fundamentele cultureĭ şi a civilizăreĭ Europeĭ actuale. Suntŭ scumpe şi preţióse pentru Românĭ numele luĭ Vasilie Lupu, Mateĭ Basarabilor, Veniaminilor, a Laserilor, a Codrinilor şi Vangeli Zapa : şi cât va trăi némul Românescŭ se va închina cu respectŭ şi pietate orĭ de câte orĭ se va auzi pronunţîndu-se numele lor şi se va împrospăta în memorie faptele şi devotamentul lorŭ, pentru zelul şi ardenta lor contribuire la cultura şi progresul nostru naţional. Sub auspiciile şi protecţiunea unora, prin conlucrarea şi sacrificiul altora, aceştĭ Ptolomeĭ, Mecenaţŭ şi Mediciştĭ aĭ Românilor se fundézĕ scolĭ şi în trînsele ni se vorbeşte şi inspiră faptele, devotamentul şi gloria străbunilor

noştri : *Memoria Veterum renovandum*—Trebue a reînoi memoria străbunilor noştri.

Dar impulziunea şi emoţiunea mea la amintirea acestor nume sacre, acestor apostolĭ aĭ Românilor m'aŭ înpinsŭ pre de parte : Nu este nicĭ intenţiunea mea, nicĭ puterile mele nu mĕ ajută de a vĕ descrie şi reînoi în Memorie faptele acestor Mecinaţĭ aĭ Românilor. Me oprescŭ şi voiŭ insista numaĭ asupra fundatoriuluĭ acestuĭ Seminariŭ.

Cine este decĭ fundatoriul acestuĭ Institutŭ ? *Ilustrul, venerabilul şi înveci ne uitatul Archipăstor şi Mitropolitŭ Veniamin, părintele bisericei răsăritului*, precum l'aŭ numitŭ însuşĭ sinodul de Constantinupol : Părintele orfanilor, sprijinitoriul văduvilor şi al sĕrmanilor, Mecenatele literatureĭ Naţionale, precum îl numeşte un neobositŭ scrutator al istorieĭ nóstre D-lŭ Misail. Aceste suntŭ Titlurile bine meritate pe care le-aŭ dâtŭ poporul unuĭ archipăstor pe care l'a condusŭ aprópe 50 anĭ pe căile credinţeĭ şi ale naţionalităţeĭ. Veniamin este prea cunoscutŭ Românilor, memoria luĭ pre próspĕtă, faptele luĭ prea vĕdute şi prea cunoscute pentru a avea trebuinţă de elogiŭ. — Si apoĭ ce sar adăugi la lumina sóreluĭ, susţinênd că în adevĕr sórele este luminosŭ.

Suinduse pe scaunul Mitropolieĭ pe la anul 1800, an ce deschide secolul al 19-lea secolul deşteptăreĭ Naţinilor, Veniamin se gândeşte a reînvia şi deştepta şi între Românĭ ideile de naţionalitate. Aruncând o privire retrospectivă asupra trecutuluĭ, ochiĭ luĭ se astupă de o pîclă négră. Domnia vitrigă a fanarioţilor în interval de 120 de anĭ suspensase independenţa politică a Românilor, cultura lor morală şi intelectuală amorţise şi îngheţase cu totul sub ĭarna aspră şi rigurósе a aceste epoce. Uitânduse împrejurul seŭ, ce vede şi ce aude ? Vede şi aude în Magistratură şi administraţiune că Loghiotaţiĭ metachirisesc sintrofiĭ elineştĭ, în scólele luĭ Vasilie Lupu

se paradoseşce fanerosŭ de elefterii şi eterie, în Biserică se doxologeşce chirie eleison. Ce'şi dice el? Aceste ce vĕdŭ şi ce audŭ sûntŭ lucrurĭ neînţelese pentru strănăpoţiĭ luĭ Traian. Altă dată, cândŭ potopul barbarilor, inunda mănósele văĭ ale Dunăreĭ, strămoşiĭ noştri scăpaŭ la Carpaţĭ, Arăratul nostru. Duciĭ de la Făgăraşŭ şi Marmureşŭ veniaŭ şi repuneaŭ la locŭ fundamentele politice ale nóstre. Acolo voiŭ căuta şi eŭ Apostolĭ, care să ne reînoiască şi să ne aducă aminte de limba şi faptele străbunilor noştri : Voiŭ funda o scólă — un Seminariŭ şi acolo se va învĕţa, se va redeştepta şi se va inspira perpetuŭ în inima generaţiunelor viitóre gloria străbună. *Memorie veterum renovandum.*

Si aicĭ nu mĕ pot opri, Domniĭ meĭ, fără a releva un fapt fórte caracteristic şi fórte important în literatura nóstră morală şi intelectuală ; să pare că străbuniĭ noştriĭ în intreprinderĭ de fundarea scólelor nóstre ar fi avut de divisă acea vorbă sublimă a luĭ Catone — *Pro ares ac focis*, pe care traducêndu-o după limbagiul lorŭ, este : Pentru *lege* şi *moşie*; ĭar după al nostru, Pentru *Patrie* şi *religiune*. — Când Vasilie Lupu şi Matheiŭ Basarabŭ fundéză scolĭ şi prin acestea daŭ o lovitură mortală slavonismuluĭ ce se încuĭbase prin literatura nóstră, încep prin a traduce cărţile bisericescĭ, şi după aceea, esŭ aceĭ bărbaţĭ ilustri aĭ noştri— Urechiĭ, Costinesciĭ, Radu-Greceniĭ şi Cogălniceniĭ; Eĭ întreţin şi alimentéză perpetuŭ în templul muselor nóstre acel focŭ sacru al cultureĭ nóstre morale, şi naţionale, ca acele Vestale din templul luĭ Numa ; şi pe când fraţiĭ noştri de preste carpaţĭ gemeaŭ sub persecuţiunile politice şi religióse ale inimicilor lor, afla speranţe şi suvenirea tradiţiunelor nobile în văile Dunăreĭ; tot astfel pe când opresiunea fanarioţilor care socotiaŭ că aŭ adăpatŭ şi aŭ înnecatŭ cu fierea corumpţiunilor schintea cultureĭ şi a tradiţiunilor nóstre peste Carpaţĭ, Maĭoresciĭ, Claíniĭ şi Sincaiĭ, şi acea se-

rie de bărbaţĭ iluştri alimentă şi întreţin suvenirile şi gloria nóstră străbună prin devotamentul lor, şi templul muselor nóstre, perpetuŭ nu se stinge.

Astfelŭ, când Veniamin se gândesce şi se prepară a da o lovitură mortală inundărilor fanariotice, fundéḑă acestŭ Seminariŭ şi speră că raḑa luminei întelectuale va stră luci pe Carpaţĭ, în acéstă epocă. Decĭ când un profundŭ întunerec domnea preste ţĕrile nóstre, când naţionalitatea, musele, limba nóstră raţională, eraŭ esilate, când opera distructóre maĭ era terminată, şi misiunea internală a fanarioţilor părea indeplinită ; pe când se părea, ḑicŭ, că România era gata a repeti acel cuvênt de agonie Consumatum est. Veniaminiĭ, Lazariĭ, Asachiĭ, îşĭ daŭ concursulŭ lor şi produc Vestalele muselor de astă-ḑĭ.

Astfel era aspectul ţĕrilor nóstre când Veniamin la 1804 puse fundamentulŭ acestuĭ Institut, şi cu ele, a scólelor naţionale din Moldova, în cât Moldova putu saluta şi ea răsărirea seculuĭ al 19-lea cu fundarea acestuĭ Seminariŭ.

Iată fundatorul acestuĭ Institutŭ. Să vedem acum prin ce circumstărĭ a trecut el de la fondarea sa şi până astă-ḑĭ.

Treĭ sunt fasele şi circumstările înfluenţe prin care a trecut acest institut până în timpul de faţă. I-ea de la 1804 până le 1833; II-a de la 1833 pênă la 1848; ĭar a III-a de la acest an până la 1860.

Fapta patriotică a luĭ Veniamin s'a confirmat şi de Domnul contimporan Alexandru Muruz, prin acea că el a provĕḑut Seminariul cu moşiele schitul Rafailŭ şi Duca. Inspecţiunea asupra scoleĭ se lase fundatoruluĭ. Seminariul ca şi tóte lucrurile la început era de mică inportanţă. Objectele ce se propuneaŭ în elŭ eraŭ cele normale ; — Limba Română, Istoria, Aritmetica şi Theologia sântuluĭ Ión Damaschin.

Din causa nestabilităţeĭ lucrurilor de carĭ se bântuea pe atuncĭ patria nóstră, Seminariul nu numaĭ nu pu-

tea să progreseze, ci încă mergea în regres, aşea în cât pe la 1820 numaĭ un profesor se afla aicĭ, invătând gramatica după sistema luĭ Radu Tembe. Cum mergea Seminariul nu mergea bine, şi fundatorul se decise la o reformă radicală. Astfelŭ regulă 1) ca, pe lângă gramatica Română să se predea şi cea Latină cu *tóte părţile ei*; 2) Retorica şi poetica Latină ; 3) Filosofia şi Filologia séŭ comparaţiunea limbeĭ Române şi derivările eĭ. Insă spre realisarea unuĭ plan aşa de vastŭ pe atuncĭ, trebuiaŭ profesorĭ şi profesorĭ nu eraŭ.

Ce era de făcut? Metropolitul plin de tristeţă vĕdênd dificultăţile ce se o puneaŭ la progresul opereĭ séle, se consultă cu respectabilul şi laboriosulŭ în cultura şi literatura Română Gheorghe Asachi.

Era în adevĕr 120 de anĭ de când némul nostru înnota în noĭanul Fanarioţilor, fiind în pericol de a'şĭ perde nobilitatea antică. Nu era óre ver o speranţă de mântuire? Ce era de făcut? Incă de pe la anul 1818 venise în ţéra luĭ Radu Negru Gheorghe Lazăr, şi acolo învĕţa în scóla din sântulŭ Sava, Cine eraŭ eĭ.

Laboriosul Asache, în aripatŭ cu binecuvêntarile Archipăstoiuluĭ sbóră peste munţĭ, se opresce în Blajiŭ — vatra inteliginţeĭ Române pe atuncĭ, de acolo ĭa pe Domnul Ión Costea ca profesor de Retorică şi poetică, pe Ión Mamfi pentru gramatică, şi la Braşov angajéză pe doctorul în Filosofiă si Medicină Popu ca directore al Seminariuluĭ. Pe la începutul luĭ Noembre 1820, Veniamin plin de bucurie la întórcerea luĭ Asache, introduce în scólă pe aceştĭ treĭ tinerĭ.

Silinţele noilor profesorĭ, aplicarea cea mare a tinerimeĭ la studiŭ, căldura cu care înbrăţişa scóla părinţiĭ şi concetăţeniĭ, şi cu deosebire înbrăţişarea cea căldurósă a tinerimeĭ studióse din partea Archipăstoruluĭ lorŭ, promitéŭ frumóse resultate. Dar după treĭ lunĭ de la des-

chiderea cursurilorŭ, iată că să arată în Iașĭ, Ipsilante Feld Marsal Pendedeca generalŭ.

Eteria isbucnesce; se întrerupe ver ce ocupațiune intelectuală, eleviĭ părăsescŭ scóla și profesoriĭ sciind că, *Musae silent inter arma*, sĕ întorcŭ la loculŭ lor natalŭ.

De la 1821 până la 1828 Moldova fu lipsită de orĭ-ce instruțiune și astfel și Seminariulŭ încetă. Iată prima fază a acestuĭ Institutŭ.

In suspensa foncționăreĭ Seminariuluĭ din imprejurările espuse, ce face fundatorul și patronulŭ seŭ Veniaminŭ ? Elŭ nu șéde, lucră în via Domnuluĭ, scrie, traduce și dă la lumină maĭ multe opere importante, precum : istoria Eclesiastică a vechiuluĭ și nouluĭ Testament, interpretarea Psaltireĭ, Chiriacodromion, și altele; înavuțesce literatura nóstră și este nefătigabilŭ chiar și atuncĭ când vrăjmășiile ilŭ isgonesc dintr'ale patrieĭ dulcĭ sânurĭ. Activitatea și îngrijirea pentru turmă și națiunea sa le părăsesce numaĭ atuncĭ când mórtea 'lŭ aruncĕ la monastirea Slatina în mormântŭ alăturea cu fundatorulŭ monastireĭ Socola Alecsandru Lăpușnénulŭ. Numaĭ atuncĭ Veniaminŭ ar fi pututŭ ḑice : écă prima ḑi în viéța mea când eŭ suspendŭ și întrerumpŭ lucrările mele pentru deșteptarea națiuneĭ mele, pentru prosperitatea și progresulŭ Eĭ.

Memoria veterum renovandum

A doua fază de la 1833—1848.

In acestŭ intervalŭ scóla luĭ Veniaminŭ începe a'șĭ lua caracterulŭ de Seminariŭ. Sub diligența direcțiuneĭ D-nuluĭ Damaschinŭ Bojinca se dotéză cu un cursŭ maĭ complectŭ atâtŭ în respectulŭ obĭectelor gimnasiale, câtŭ și theologice. In specialŭ din cele theologice s'aŭ propusŭ catichisulŭ, istoria Eclesiastică veche și noă, dogmatica, morală și păstorală.

De la anil 1842 cu instalarea ca rectore a Prea sânţitului Arch. Filaret Scribanŭ, cursurile iaŭ o mai mare desvoltare —se adauge cursulŭ sciinţelorŭ filosofice, şi se complectézâ cele theologice. Pe atunci laboriosulŭ rectore începuse a da la lumină mai multe opere teologice, şi avea intenţiunea a publica încomplectŭ tótă sistema teologică, dacă pe la 1848 nori de prafŭ n'ar fi acoperŭ din tóte părţile tĕrile Române. Peste Carpaţi se striga :

Deşteptăte Române,
Acum ori nici o dată
Croeşteţi altă sórtă,

In Iaşi şi Bucuresci se protestă energicŭ şi imposantŭ pentru rupirea neatârnărei nóstre politice.

Ce face Seminariulŭ in acéstă resfăţare a lui Marte? căci durere, Veniaminŭ nu mai era! Sub a cui auspicii află asilŭ opera sa? O voce fatală şi sinistră, *musae silent inter arma*, se pronunţa d'asupra auditorilor acestui Institutŭ!

Reformatorii în regresŭ dic, étă vêntulŭ de libertate! trebue să dărâmămŭ patru clase din Seminariulŭ lui Veniamin ca să le facemŭ mai bune conforme cu spiritulŭ seculului!.

A trea fază de la 1848 până la 1860.

Reforma efectuată la 1848 fiind contra raţiunei, contra progresului omenirei, contra tuturorŭ legilorŭ divine şi umane n'aŭ duratŭ multŭ. La 1851, sub bunulŭ Domnitoruiŭ Gregorie Ghica, se inaugurédă cursulŭ complectŭ de Theologie şi Filosofie, pe timpŭ de optŭ ani. Rectorele de atunci în unire cu mulţi profesori laborioşi şi consciinçioşi, lucră şi edaŭ mai tóte operile scolare teologice ce le avemŭ şi acum. Dar în aceste preocupari ale lorŭ, unŭ sublimŭ se aude peste totŭ loculŭ. Oraşele nóstre, satele şi câmpiile striga din tóte părţile *unire, unire*. Clerulŭ luminatŭ 'şi întrunesce puterile cu toţi patrioţii Români; într'o clipă visulŭ lui Ştefanŭ celŭ Mare şi Michaiŭ Bravulŭ se realizédă.

Dar étă anul 1860.

Déca anulŭ 1860 face epocă în analele instrucţiuneĭ nóstre, cu atâtŭ maĭ multŭ şi în sórta acestuĭ institutŭ şi în genere în tótă instrucţiunea cleruluĭ nostru. In acele momente de re'nviere naţională cândŭ se realiḑase o veche credinţă strămoşéscă, în acele momente de reorganizare conformă cu spiritulŭ seculuĭ, când clerulŭ dăduse Cesaruluĭ totŭ ce era alŭ Cesaruluĭ, se părea că are se să dea şi luĭ D-ḑeŭ totŭ-ce este aluĭ D-ḑeŭ. Cu fundarea universităţeĭ din Iaşĭ, o sistemă complectă de învĕţătură clericală se pune în practică. O facultate de Theologie se instaléḑă în universitate; cursulŭ tuturorŭ seminariilorŭ din Moldova se reguléḑă a fi de şépte anĭ. In acestŭ institutŭ se instaléḑă maĭ multe catedre importante ce există şi astă-ḑĭ. 40 miĭ leĭ se acordă pentru acesta şi pentru a se ameliora şi îmulţi numĕrulŭ elevilorŭ seminariştĭ.

Astŭ-felŭ seminariulŭ din acelŭ anŭ se arată ţĕreĭ cine este şi'şĭ ea avêntulŭ sĕŭ.

Dară pe la 1863 împrejurările dărâmă facultatea teologică, clasa a V-a de pe la seminariile eparchiale cade. Maĭ în urmă se precişéḑă prin regulamente şi legĭ; cleru, înalt, cleru de susŭ, cleru de josŭ, preoţĭ de oraşe şi preoţĭ de sate, şi aceştĭ din urmă se prepare pentru alungarea şi risipirea ignoranţeĭ din poporu, nu cu puterea cuvêntuluĭ, dar cu noţiunĭ de mechanică şi principiĭ de veterănie. Ca şi când uniĭ din clericĭ ar fi aĭ luĭ Ión, alţiĭ aĭ luĭ Chifa, alţiĭ aĭ luĭ Apolon şi nu toţĭ aĭ luĭ Christosŭ; ca şi când nu ar trebui pentru toţĭ o instrucţiune egală. Dar adevĕrulŭ şi lumina vinŭ de la Dumneḑeŭ şi nu este datŭ ómenilor a'l face privelegiulŭ unora. Si orĭ-câtŭ cine-va se va sili a pune învăţătura cleruluĭ nostru pe basele castelorŭ egiptene, spiritulŭ timpuluĭ se va opune, éră inima şi mintea oménéscă se va revolta şi va protesta.

Aceste suntŭ fasele şi circumstările prin care aŭ trecutŭ acestŭ Institutŭ. Ca şi tóte lucrurile omenescĭ, aŭ

avutŭ progresulŭ şi regresulŭ sĕŭ, timpurile sale de acţiune şi de reacţiune, şi dupre cum în istoria omenireĭ vedemŭ că sciinţele, artele şi literile, îngenere aŭ trecutŭ totŭ prin aceste legĭ fatale—că numaĭ în timpŭ de pace, linisce şi stabilitate şi când aŭ fostŭ încuragiate şi patronate cu căldură de barbaţĭ luminaţĭ, ca Ptolomeiĭ, Mecenatiĭ şi Medicişiĭ, numaĭ atuncĭ s'aŭ arătatŭ splendórea lorŭ, şi aŭ revĕrsatŭ fructele lorŭ salutare între ómenĭ; totŭ astfelŭ şi Institutulŭ luĭ Veniaminŭ câtŭ timpŭ s'aŭ bucuratŭ de linisce, pace şi stabilitate şi aŭ fostŭ patronatŭ de bărbaţĭ aĭ bineluĭ comunŭ aŭ progresatŭ în mersulŭ seŭ.

Acum să vedem şi ce a produsŭ seminariulŭ luĭ Veniaminŭ? Cu resolvirea acesteĭ întrebărĭ ajungemŭ şi la finele acesteĭ întreţinerĭ.

Find-că astă-dĭ tótă lumea creştină şi noĭ în specialŭ serbămŭ şi amintimŭ o mare solemnitate religiósă, astă-dĭ cândŭ Pămêntulŭ Românescŭ resună de armoniĭ divine în onórea acelorŭ treĭ dascălĭ Ecumenicĭ Vasilie, Gregorie şi Ión Chrisostomŭ, protectoriĭ şi apărătoriĭ zeloşĭ a bisericeĭ chreştine, sub patronulŭ cărora Scumpulŭ întru amintire Vasilie Lupu pusese scólele séle sub aripa bisericeĭ Treĭ-Ierarchĭ fundată de elŭ, éră astă-dĭ, sub auspiciile cărora, bărbaţiĭ noştri de la Gubernŭ, bine inspiraţĭ de faptele strămoşilor noştri aŭ pusŭ seminariile nóstre, astă-dĭ cândŭ vĕdŭ pe fisonomiile tuturorŭ celorŭ presenţĭ zugrăvită pietatea şi acea unctiune angelică; socotŭ că şi noĭ imitândŭ anticile datine ale vechilorŭ chreştinĭ, cariĭ, la dile de asemenea caracterŭ şi splendóre, petreceaŭ cu lectura şi meditarea celorŭ sacre, socotŭ dicŭ, că este fórte la loculŭ sĕŭ a reproduce între noĭ unŭ episodŭ din istoria chreştinismuluĭ, ca astŭ-felŭ maĭ bine să ne edificămŭ în cele morale şi divine.

Pe la începutulŭ seculuĭ alŭ treilea se punea luĭ Tertulianŭ, unŭ ardentŭ apologist a creştinismuluĭ, întrebarea: Cine sunteţĭ voĭ chratiniĭ, care este numărulŭ

vostru, carii suntŭ bărbaţii ce aŭ produs doctrina vóstră, ce adepţi şi proseliţi aŭ făcutŭ convicţiunile vóstre?

Tertulian respundea: *Noĭ, nu suntemŭ de multŭ născuţi, şi cu tóte aceste umplemŭ oraşele vóstre, insulile, cetăţile, câmpiele, satele, palaturile, senatulŭ, forurile şi nimicŭ v'amŭ lăsatŭ vouĕ, de câtŭ numaĭ templele deilorŭ celor falşi.*

Ce e dreptŭ, Creştinii modeştĭ, nebăgaţĭ în sémă şi sub forţa maĭoră a imprejurărilorŭ de atuncĭ, petreceaŭ în esteriorŭ cum puteaŭ. Eĭ susţineaŭ, apăraŭ şi sufereaŭ pentru convicţiunile lorŭ: Datoriile către D-deŭ le indeplineaŭ umilitŭ prin casele lorŭ private şi prin peşterĭ sobre fără nicĭ-o decoraţiune pomposă şi splendidă, fără nicĭ-o festivitate esterióră. Moravurile lorŭ, demnitatea şi caracterulŭ lorŭ nu se acomoda şi nu le érta a se acomoda cu manierile resfăţate ale seculuļuĭ. Si nu declamaŭ arogantŭ şi umflatŭ prin respântinile drumurilorŭ şi de pe acoperimentulŭ caselorŭ, ca arogantiĭ filosofĭ aĭ secululuĭ.

Décă întrebătorulŭ, va fi judecatŭ pe chreştinii de atuncĭ după esteriorulŭ lorŭ şi dupre sistema şi logica filosofieĭ aparente de atuncĭ, credŭ-că nu va fi fostŭ mulţemitŭ cu respunsul luĭ Tertulianŭ.

Pe la finea seculuĭ alŭ treilea însă, negura vanităţeĭ ş'a arogantieĭ dispare. Filosofia falşă şi absurdă a doctrinilorŭ îmbătrânite se arată în tótă goliciunea şi mişelia sa.

Chreştinii esŭ la ivélă plinĭ de energie şi fortificaţĭ prin lungile lorŭ suferinţĭ.

Pe tronulŭ Imperiuluĭ Românŭ se sue Marele Constantinŭ şi condusŭ de provedinţa divină îşĭ ea de divisă in întreprinderea afacerilorŭ sale, sacrulŭ semnŭ cu cuvintele *in hocvincie*. Chreştinismulŭ se face dominantŭ în totŭ imperiulŭ şi se respândesce în totŭ universulŭ. Atuncĭ se deschide acea epocă ilustră a sinódelorŭ ecumenice, atuncĭ aparŭ Vasiliĭ, Gregoriĭ şi Chrisostomiĭ,

atuncĭ în fine mijlóce maĭ decisive pentru invăţătura credinţeĭ şi o formă maĭ raţională şi maĭ stabilă pentru desciplină chreştină.

La vidirea acestuĭ aspectŭ grandiosŭ şi imposantŭ a chreştinismuluĭ, intrebătorulŭ luĭ Tertulianŭ încremenesce şi dice : Avea dreptate Tertulianŭ cândŭ respundea : *Noĭ nu suntemŭ de multŭ născuţĭ şi cu tóte aceste umplemŭ oraşele, insulile, cetăţile, satele, palaturile, senatulŭ, forurile, şi nimicŭ nu amŭ lăsatŭ de câtŭ templile deĭlorŭ celorŭ falşĭ.*

Dér episodulŭ nostru ea proporţiunĭ prea întinse, meditândŭ în minte asupra luĭ ca vechiĭ chreştinĭ, să ne întórcemŭ la subiectulŭ nostru.

Dacă printr'unŭ miraculŭ divinŭ, ilustrulŭ şi demnulŭ de memorie Metropolitŭ Veniaminŭ s'arŭ presenta între noĭ ; şi dacă noĭ nmiliţiĭ luĭ admiratorĭ cu reverenţa şi modestia unorŭ fiĭ aĭ sĕĭ spiritualĭ ĭ-amŭ pune întrebarea, ce a produsŭ institutulŭ sĕŭ, — sacrificiulŭ vieţeĭ şi a ostenelilorŭ sale ? El cu caritatea creştină şi cu modestie ne-ar respunde : fiiĭ meĭ ! Décă voĭ veţĭ ţine sémă de împrejurările de forţa majoră prin care a trecutŭ Elŭ, de greutăţile şi reacţiunile brutale de care a fostŭ bântuitŭ şi cu care aŭ avutŭ a lupta până-acum, *Institutulŭ meŭ de şi nu este de multŭ născutŭ*, a produs cu tóte acestea nu puţinŭ. Micŭ la începutŭ ca acelŭ grăunte de muştarŭ din sacra evangelie,care dintr'untêiŭ era nebăgatŭ în sémă, dar care cu încetulŭ aŭ crescutŭ, s'aŭ întinsŭ ramurĭ marĭ, s'a înălţatŭ, aŭ produsŭ seminţe în abondenţă, ĭară pasĕrile ceruluĭ s'aŭ adăpostitŭ la umbra luĭ, totŭ ast-felŭ şi institutulŭ meŭ fărĕ importanţă la începutul sĕŭ, s'a datŭ fructele sale. Seminariile actuale din Moldova suntŭ ramurile sale. Ceĭ-ce le dirijază şi o mare parte din ceĭ-ce întreţinŭ şi alimentéză în ele foculŭ sacru alŭ cultureĭ şi alŭ educaţiuneĭ, suntŭ fructele sale. Ramurile sale s'aŭ întinsŭ şi peste ape, şi fructele sale le-a aruncatŭ vêntulŭ şi până dincolo de capitala ţĕreĭ. *Institutulŭ meŭ nu este de multŭ născutŭ* şi cu tóte

aceste satele şi oraşele, bordeile şi palatele suntŭ pline de fiiĭ seĭ. Si aŭ ajunsŭ cu predica cuvêntuluĭ până pe scaunile episcopescĭ şi băncile senatoriale sfătuindŭ cu zelŭ şi Convicţiune că a venitŭ timpul şi dreptatea divină cere a se da cele ce suntŭ ale luĭ D-ḑeŭ luĭ D-ḑeŭ. *Institutulŭ meŭ nu este de multŭ născutŭ.*

Si décă ignoranţa trecutuluĭ, acelŭ flagelŭ alŭ genuluĭ omenescŭ şi alŭ institutuluĭ acestuia n'ar fi rĕspânditŭ cu profusiune spre îmulţirea talantuluĭ şi folosulŭ sufletescŭ alŭ poporuluĭ, cele sacre până şi la codina societăţeĭ, şi déca n'ar fi călcatŭ în picióre cele stabilite încă de la 1840 — ca în sfânta sfintelorŭ se intre numaĭ ceĭ eşiţĭ din staululŭ meŭ, éră să nu sară şi pe de a iurea, fructele sale ar fi şi maĭ splendide. Institutulŭ meŭ, ne-ar maĭ ḑice Elŭ, décă 'lŭ vomŭ pune în comparaţiune, în respectulŭ fructelorŭ sale, nu cu institutele bătrâne din Europa, ci cu al fraţilorŭ noştri de suferinţa şi de talia nóstră de peste Dunărea, Elŭ ş'aŭ datŭ fructele sale cu abondenţă, şi în elŭ totŭ-dé-una de la fundarea luĭ, orfaniĭ, fiiĭ vĕduvilorŭ şi alŭ Sermanilorŭ pe cariĭ ignoranţa şi nedreptatea timpurilorŭ ĭĭ alunga de pe aiurea, şi le refusa pânea sufletuluĭ, aŭ aflatŭ adăpostŭ şi refugiŭ sub acoperimentulŭ sĕŭ.

Bine-cuvêntatŭ să'ţĭ fie numele şi memoria Venerabile fundatorŭ. Orfaniĭ, fiiĭ vĕduvilorŭ, alŭ sermanilorŭ şi toţĭ-aceĭ ce aŭ crescutŭ şi sa'ŭ educatŭ în institutulŭ tĕŭ, vorŭ conserva în minte lorŭ imagina ta neştérsă în tótă viéţa lorŭ. Si astă-ḑĭ când liniscea, pacea şi stabilitatea fertilizéză şi fructiferă pamêntulŭ Românescŭ ; astă-ḑĭ când o primăvară senină şi verde ivindu-se pe orizonulŭ sĕŭ, invită pe muse a'şĭ încorda instrumetele lor ca să ne înveseléscă şi distreze cu concertele lorŭ melodióse şi armoniόse ; astă-ḑĭ când se lucră cu căldură şi devotamentŭ pentru prosperitatea şi cultura némuluĭ nostru, când împrejurulŭ Tronuluĭ Românŭ suntŭ consilierĭ de aceĭ Bărbaţĭ, cariĭ inspiraţĭ de faptele străbunilor noştri punŭ templile muselorŭ nóstre sub auspiciile bărbaţi-

lorŭ divinĭ, şi ne daŭ ocasiune de a re'noi memoria strămoşilor noştri ; astă-ḑĭ când pe tronulŭ Românescŭ şéde marinimosulŭ nostru Domnitorŭ Carolŭ I-iŭ, acăruĭ divisă în gubernarea nóstră este *nihil sine Deo*, cu cuvintele poetuluĭ se ḑicemŭ :

Salutărĭ nume frumóse
Se iubimŭ şi să sperămŭ
Si în nopţĭ întunecóse
Dioriĭ zileĭ s'aşteptămŭ.
Căcĭ a Romeĭ suvenire
Ce-adormindŭ ni le-aŭ lăsatŭ,
Si a luĭ Traian Mărire
Când pe Dacĭ aŭ subjugatŭ,
Suntŭ motive ce înclină
Simpatie şi amorŭ
Suntŭ luceferĭ de lumină
De speranţă în viitorŭ.

Trăéscă şi prospereze cultura şi clerul Românŭ sub guvernulŭ marinimosuluĭ nostru Domnitoriŭ Carolŭ I.

G. Costakescu.

Am publicatŭ în numĕrul precedentŭ al foieĭ unŭ discursŭ la skimbarea la faţă a Domnuluĭ şi Mântuitoruluĭ nostru Iisus Christos, venitŭ din partea pĕrinteluĭ Paul Botoş, parochŭ în Cubin, astă-dĭ, tot pentru cuvintele de stimă şi veneraţiune, cătră jurnalul «Biserica Ortodocsă Română» pĕrintele Bartolomeiu Baiulescu, parochŭ şi asesorŭ consistorialŭ în Braşov, onoréză pre Redacţiunea acesteĭ foĭ cu maĭ multe din elaboratele séle.

Mulţĕmind frateluĭ Bartolomeiŭ pentru consideraţiunea, ce acordă jurnaluluĭ, dând preferinţă colónelor aceşteĭ foĭ, pentru publicarea elaboratelor şi a actelor, ce ni comunică, Redacţiunea jurnaluluĭ «Biserica Ortodocsă Română» supune la cunoscinţa lectorilor sĕĭ de o cam dată Testamentulŭ decedatuluĭ căpitanŭ G. Cristurénu, împreună cu skiţa biografică a acestuĭ donatorŭ românŭ, precum şi observaţiunile pĕrinteluĭ Bartolomeiŭ, relative la actul de donaţiune.

Eaca cum se esprimă venerabilul pĕrinte, Bartolomeiŭ Baiulescu, prin epistola, cu carea înaintéză Redacţiuneĭ spre publicare elaboratele séle şi din care se potŭ vedea maĭ bine cuvintele, pentru care ştia să alége jurnalul «Biserica ortodocsă Română» ca mijlocŭ de publicitate pentru elaboratele şi actele comunicate:

«Preçuita fóie, ce redigeaţĭ, meritând a fi citită de fiecare Românŭ, care scie carte, ea merită cu deosebire a fi citită de întregŭ clerul românŭ. Acésta este unica fóie bisericéscă, care tractéză materiĭ maĭ însemnate în specialitatea teologică şi istorico-bisericéscă.

«Am cititŭ articuliĭ publicaţĭ de la eşirea eĭ pênĕ astă-dĭ cu atenţiune, căcĭ mi sa împrumutatŭ de D-nul George Bariţŭ. Acum strămutându-se Domnia sa la Sibiiŭ, mĕ aflu necesitatŭ a mĭ-o procura. . . .

INTERNATUL CAPITANULUI

GEORGE CRISTUREANU

PENTRU SCOLARII ORTODOCSI SARACI DE LA GIMNASIUL ROMAN DIN BRAŞOV

Eroismul în Resbóe şi sacrificarea averilor pentru acte de pietate, adică : pentru infiinţarea de institute creştinescĭ suntŭ cele maĭ usitate virtuţĭ ale Românilor din România liberă.

Despre unŭ sacrificiu de o asemenea natură, despre o donaţiune pentru unŭ scopŭ filantropicŭ a unuĭ fiŭ al Românieĭ voĭesc să ocupŭ publicul cetitorŭ al acesteĭ mult preţuite foĭ prin următórele rêndurĭ.

Nu voĭescŭ să facŭ istoricul Institutuluĭ sus amintit, pentru că este prea tênĕrŭ, ci voĭesc numaĭ a publica actul fundaţionalŭ care arată totŭ scopul, şi pentru că supravigherea în esecuţiunea acesteĭ donaţiunĭ este încredinţată sfinteĭ Metropoliĭ a Ungro-Valachieĭ din Bucurescĭ. Făcênd acésta voiŭ adăuga şi o skiţă biografică a prea fericituluĭ donatorŭ.

Publicând acestea voimŭ sĕ lăsămŭ a premerge şi o amintire despre meritul bisericeĭ române creştine ortodocse; meritul religiuneĭ nóstre pentru sădirea filantropieĭ, şi a sacrificiuluĭ în inima Românilor. Institutele române vechĭ şi noĭ, care, le avem, fie acelea, bisericĭ séŭ Mônăstirĭ, Scóle, séŭ spitale probéză meritul Bisericeĭ române, ce a propagatŭ asemenea acte morale.

Intemeetoriĭ acestora institute sunt séŭ nisce renumiţĭ Domnitorĭ românĭ, séŭ nişte pietoşĭ boerĭ, cariĭ atât pentru eroismul lor, cât şi pentru pietatea lor aŭ rĕmas nemuritorĭ.

Aceĭ evlavioşĭ creştinĭ şi fiĭ aĭ Românieĭ din timpurile maĭ vekĭ

sunt şi adĭ adoraţĭ pentru virtuţile lor; sĕ facem amintirea lor la tótă ocasiunea, ca să fie eternă pomenirea lor.

Eĭ aŭ urmat învĕţătura evangelică, când aŭ dăruit averile şi moşiile lor, pentru ca să se înfiinţeze Institute; eĭ şi aŭ ridicat monumente prin acestea, nu de bronz, — ci neperitóre.

Şi astă-dĭ în timpul suprem al materialismuluĭ sunt preţuiţĭ aceĭ bărbaţĭ rarĭ, şi consideraţĭ ca bărbaţĭ aĭ umanităţeĭ, pentru că aŭ dăruit averile lor în folosul posterităţeĭ şi astă-dĭ sûntŭ imitaţĭ de alţiĭ precum este şi Donatorul nostru D. Georgie Cristurénu.

Nu e micŭ meritul acelor nemuritorĭ, când vedem încă mulţimea institutelor filantropice din România liberă, din Bucovin'a şi Basarabia. Aceste sunt astă-dĭ nisce monumente însemnate, la care se oprescŭ călătoriĭ şi scriitoriĭ streinĭ, cariĭ descriindule, aŭ rădicatŭ Românieĭ, pentru că aŭ aflat în dînsa, asfel de institute, construite cu artă, ca Mônăstirea de Argeş, ajutătóre pentru omenirea suferindă ca ospitalele Brancovénu, Colţea, s-tul Spiridon este şi în fine că România este presărată de s-tele Mônăstirĭ, unde creştiniĭ din tóte timpurile aŭ aflatŭ persóne pietóse.

Aşa este! Fiiĭ Românieĭ trebue să fie recunoscĕtorĭ părinţilor lor, pentru jertfele aduse de dênşi din a căror veniturĭ se ajută şi astă-dĭ cultura naţiuneĭ şi instituţiunile statuluĭ.

Dincóce de Carpaţĭ încă aflăm asemenea daniĭ tot de la fiiĭ Românieĭ: în Transilvania la Braşov douĕ moşiĭ dăruite Bisericeĭ sfinteĭ Treime din Cetatea Braşovuluĭ de Principele Grigore Brancovénu cu destinaţiunea ca venitul lor să se întrebuinţeze: pentru susţinerea uneĭ scóle, în care să se înveţe limbĭ şi filosofie şi să se ajutoreze Sĕraciĭ; să se facĕ parastasŭ la Prasniculŭ pogorîreĭ duchuluĭ sfânt.

Durere însă, că nefiind nicĭ o supraveghere din partea dăruitorilor, nu se împlinesce dorinţa testatoruluĭ. In şcólă sunt 6—7 copiĭ, aduşĭ de prin România, săraciĭ plângŭ ne mângăéţĭ, ïară parastasul se face în Dumineca de după Rusaliĭ.

Cu venitul acesteĭ donaţiunĭ se luptă fiiĭ aceleĭ bisericĭ, creştiniĭ Greco-Bulgarĭ, care aŭ administraţiunea avereĭ bisericescĭ cu creştiniĭ românĭ din cetatea Braşovuluĭ. Eĭ, ca nisce păgânĭ, de o mulţime de anĭ abuzéză de acele veniturĭ; şi acésta din singura causă că nu e unŭ controlŭ, spre a se esecuta dorinţa testatoruluĭ; étă de

ce căpitanul G. Cristuréuu în Testamentul sĕŭ a pus dania sa sub supravegherea Metropoliei Ungro-Valachiei din Bucuresci, şi fórte bine a făcut, că nu scim ce aduce timpul. A maï fost o danie făcută Metropoliei române gr. ort. din Alba Julia de către Constantin Brâncovéuu în moşia «Mireseşti, dăruită în 13. Iunie anul 1700, însă sa reluat pentru că Regimul politic de atunci al Austriei suspendase întregirea scaunului Metropolitan, unindu-se o parte dintre Românî cu biserica papistaşă. Acum re'nfiinţânduse Metropolia gr. ort. din Transilvania şi fiind înaintate petiţiunî ar fi ca Ecsarchatul sĕ lucreze a se preda acestei Metropoliî acea moşie, pentru ca să se pótă susţinea în lipsele sale bisericeştî şi kïar propăşi. Spiritul de progresŭ al Românilor din Transilvania se probéză şi din catalogul D-luï, Iaca, unde vede fie-cine mulţimea de opere, publicate în Transilvania.

Am amintit acestea pentrŭ ca biserica românä sĕ se intereseze maï mult de astfel de monuminte; şi s-tul Sinodŭ să se intereseze şi maï mult de provinciele românesci, şi să animeze pre fiiî sĕî în actele străbune.

Cu acestea noï credemŭ că facemŭ o precuvêntare la actul de danie al căpitanuluï Cristuréuu, care de curge din ast-fel de ideï şi care 'l şi publicămŭ aicî prin următorul Testamentŭ.

Bartolomeiŭ Baiulescu
Parochŭ al cetăţeï Braşovuluï şi asesor consistorialŭ.

TESTAMENT

In numele luï Dumnedeŭ în Sf. Treime-Tatăl, care prin fiul sĕŭ Iisus Christos a învĕţat pre următoriî sĕî, ca să se pregătéscă prin fapte bune la viéţa de vecî, ca să fie una, avênd dragoste şi ca să fie îndurătorî către ceî lipsiţî; care prin sfântul sĕŭ duch a luminat şi sufletul meŭ; m'a condus la fapte bune în viéţa mea şi mî-a ajutat, binecuvêntând ostenelele mele, în cât cu ajutorul luï

Dumnedeŭ am putut din nimica să fac o avere pe dreptate şi prin economie fórte strictă, cu care în viéţa mea, am fost îndestulat; acum dispuiŭ pentru viitor de acésta. După ce Dumnedeŭ a voit, ca eu clironomi de aprópe, adică: părinţi, fii, fraţi şi nepoţi să nu am, cum şi aceïa, că eŭ cu sociele mele, cu care am fost căsătorit, dintre care cea din têiŭ a murit şi unica fiică, care am avut cu ea încă a murit; éră de soçia din urmă m'am despărţit prin formele bisericeşti, fără ca să avem copii şi fără ca să aibă ea vr'un drept de pretenţiune asupra averi mele de o parté, de altă parte venind eŭ în Transilvania la bětrâneţele mele şi lipsindu-mě de cel mai sincer amic şi dohovnic al meŭ, de Marele Părinte Metropolit român gr. or. Andreiŭ Sagun'a, m'am încântat de faptele sale şi m'am hotărît a face şi eŭ după el, cât voiŭ putea şi anume: pentru Românii gr. or. din Transilvania; pentru aceşti fraţi asupriţi ai cercatei mele naţiuni române.

Spre acest scopŭ am hotărît încă până mă aflu din mila lui Dumnedeŭ în deplină consciinţă a aşeza şi a lăsa în modul cel din urmă şi nestrămutabil următórele disposiţiuni, care după mórtea mea să se esecuteze cu mine şi cu averea mea după următórele puncte:

I. Testamentele făcute de mine, codicelele şi tóte scrierile, făcute până acum, pentru casul de mórte şi pentru avere înaintea acestui Testament, afară de Testamentul casei din Braşov No. 416, care se află la judeţul Braşovului şi afară de dania Stupinei făcută la scólele române gr. ort. din Braşov şi de dania pământurilor făcute la Seminarul gr. or. din Sibii, le desfiinţez şi să se socotescă, ca nisce hărtii albe.

II. De clironom universal al meŭ las pe sfânta biserică română gr. ortodocsă din Braşov în Scheiŭ, cu hramul Sfântului Nicolae, cu îndatorirea, ca onor. Epitropi, onor.

Comitet şi Sinod parochial, să esecuteze după mórtea mea următórele :

a) Casele mele din Bucureştĭ, din Mahalaua «Pitarmoşŭ» saŭ Popa Ivascu, aprópe de péța Amzeĭ şi de Grădina Episcopieĭ aflătóre într'o curte două perechĭ case acoperite cu fer alb englizesc sub No. 22. lipite de casele luĭ Costache Creţulescu englezu, să le înscrie după mórtea mea pe numele bisericeĭ sfântuluĭ Nicolae din Scheiu în Braşov. Sfânta biserică după mórtea mea pe viitor să îngrijéscă de ele şi să ea venitul lor. La cas când nu s'ar putea casele înscrie pe numele Bisericeĭ sfântuluĭ Nicolae, séŭ n'ar putea să aibă biserica proprietate în România, la acest cas o împuternicesc pe sfânta biserică, ca să le vêndă — aflând că mie mi sa oferit pe ele patru miĭ de Galbenĭ, — căcĭ sunt solide şi la loc de frunte. — Venitul lor este adĭ chirie 235 de galbenĭ, din cariĭ scoţîndu-se dările şi spesele, rĕmâne un venit anual de 200 de galbenĭ, căcĭ dările şi spesele nu se sue maĭ sus de 35 de galbenĭ. Astfel casele daŭ unŭ venit curat pe an preste una miă florinĭ val. austriacă. Diacă sfânta biserică nu va putea îngriji de acele case ale mele din Bucurescĭ şi le va vinde, cu bani căpătaţĭ pe case după vênzare, să cumpere o moşiă, care să aducă venit curat, preste o miă florinĭ val. austriacă.

III. (Cu) venitul caselor mele din Bucureştĭ, séŭ al moşieĭ în semnate în p. II. lit. a, în ceĭ treĭ anĭ din tâiŭ după mórtea mea să'l ĭea sfânta biserică, pentru ca să aacopere cheltuelele şi spesele, care s'aŭ făcut la înmormêntarea mea, aşedêndu mĭ corpul în Monumentul din Cimitirul de la sfântul Nicolae, care mi l'am pregătit eŭ. Inmormêntarea mea să se facă cu cuviinţa, care va afla o sfânta biserică în înţelegere cu D. Andreĭ Popovicĭ, amicul meŭ. Cu baniĭ, ce vor rĕmânea din venitul celo treĭr anĭ dupŏ mórtea mea, care vor fi preste treĭ miĭ florinĭ val. austriacă, după acoperirea speselor înmormêntăreĭ

şi cu ceĭ ce se vor afla gata séŭ în poliţe să se plătéscă ce va fi de plătit. Apoĭ onor. Comitet parochial séŭ onor. Sinod parochialŭ să facă o rênduelă, ca să se facă parastas în ḑiua de sf. George şi să pomenéscă, făcêndu-se rugăcĭunĭ pentru sufletul meŭ în tot anul.

IV. După treĭ anĭ de la mórtea mea îndatorez pe sfânta biserică a sf. Nicolae şi ca datóre să dea lumină şi îndurare, cred, că primesce a îngriji, ca cu venitul caselor mele din Bucurescĭ, al banilor de pre ele, décă se vor vinde, séŭ al moşiilor care se vor cumpăra din aceĭ banĭ, luaţĭ de pre case, să se înfiinţeze — după dorinţa, ce a avutŭ prea iubitul meŭ Părinte Metropolit Andreĭ Saguna,—un Internat pentru adăpostirea, hrana şi crescerea morală a studenţilor Românĭ gr. ortodocşĭ, carĭĭ vor învĕţa în Gimnasiul român gr. ort. în Scólele reale şi comerciale române gr. ort. din Braşov. Numele să'l pórte: «*Internatul Căpitanului Cristureanu*. Infiinţarea luĭ să se facă îndată, după treĭ anĭ de la mórtea mea. Folosirea să se facă astfel:

a) Până se vor crea mijlóce, spre a se cumpăra o casă, să se ea o casă corespunḑĕtóre cu chirie. In acéstă casă să se aşeḑe o femee morală, séŭ bărbat, cum v'a găsi Comitetul parochial cu cuviinţă, ca să îngrijéscă de curăţit, de spălat, de încălḑit şi de un cost fórte simplu, la atâţĭ scolarĭ săracĭ, câţĭ se vor putea prevedea din venitul de la casele mele, séŭ vênḑênduse, din venitul banilor, séŭ al moşieĭ, ce se va cumpăra pre eĭ. Costul îngrijirea în ḑile de post să fie cu post.

b) Aşeḑarea scolarilor românĭ gr. or. săracĭ în Internatul meŭ, să se facĕ prin concurs, către comitetul parochial al bisericeĭ sf. Nicolae, care va primi pre ceĭ maĭ săracĭ, pre ceĭ maĭ moralĭ şi pre ceĭ maĭ diligenţĭ şi 'ĭ va aşeza în internatul meŭ.

c) Fiind că m'am convins, că din cuartire îşĭ însuşesc Scolariĭ năravurĭ bune séŭ rele şi fiindcă doresc, ca In-

ternatul meŭ, să ajungă acel scop, ca Scolarii să crescă cu frica luĭ Dumnedeŭ, cu moravurĭ bune şi religioşĭ, dispuiŭ : ca să fie un Director al Internatuluĭ; fiindcă am încredere în Duhovnicul, ce mi am luat acum Părintele Bartolomeiŭ Baiulescŭ; fiindcă l'am indatorat în viéța luĭ să se róge luĭ Dumnedeŭ, pentru sufletul meŭ şi fiindcă este catichet la scóle, 'lŭ las, ca să fie — până va fi în viéță—ca director al Internatuluĭ meŭ, să'l cerceteze în tótă dioa; să îngrijéscă de crescerea bună a Scolarilor. Pentru aceste ostenelĭ şi pentru ca sĕ-mĭ scrie şi tipăréscă biografia mea în broşurĭ, las ca sĕ aĭbă onorariŭ din venitul caselor mele séŭ al banilor, orĭ al moşieĭ ce se va cumpăra, două sute fiorinĭ val. austriacă, pentru care îndatorez pe onor. Comitet parochial de la sf. Nicolae, ca să'ĭ numere în fie-care an.

V. Fiind că 'mĭ zace mult la inimă dorința, ca Românii să fie una şi fiindcă s'a măchnit sufletul meŭ, vĕzênd cum prigonesc streinii şi duşmaniĭ Românilor pe Românĭ prin eĭ însuşĭ, adecă : prin lățirea religieĭ unite gr. catolice, cu care nisuința se aduce multă şi mare dihonie între Românĭ şi prin care lățire sĕ ĭaŭ averile bisericilor românescĭ devenind sub administrațiunea fondurilor papistăsescĭ; vĕdênd, că pentru acest scop s'aŭ încunjurat fórte tare şi Românii gr. ort. din Braşov, în câtŭ gazetele aŭ înscrisŭ anul acesta, că se face biserică unită în Braşov, de acésta m'am îngrijat fórte tare şi am scris pe Monumentul meŭ drept atențiune Românilor gr. ortodocşĭ din Braşov şi drept apărare de acest rĕŭ, care aduce mare dihonie între frațĭ aceste cuvinte :

> **«Scola din Blajiu n'am invetat,**
> **Ci pe a lui Lazar si pe a lui Eliad,**
> **Ce românismul ne au dat,**
> **Când am fost degenerat».**

Apoĭ o notă maĭ jos : «Scóla esuitică a Românilor renegațĭ» — Monumentul meŭ acesta şi înscripțiunea de

pre el, să se conserve şi să nu se ştérgă o literă din inscripţiunea de sus. Drept acésta, ca să se asigureze las :

a) Copie vidimată din acest Testament la sfânta Metropolie română gr. ortodocsă din Bucuresci, cu rugarea, ca să îngrijéscă de acéstě dispositiune.

b) Rog pe sfânta Metropolie gr. or. din Bucuresci, care are îndatorire după normativele bisericeştĭ, a îngriji de Românil gr. or. aĭ Ungro-Valachieĭ adică : de ceĭ din Ungaria şi Transilvania, ca să nu rătăcéscă, să binevoéscă a primi şi controla la dania acésta a mea, care neesecutându-se conform Testamentuluĭ acestuia, séŭ ştergêndu-se o literă după Monumentul meŭ; séŭ neprimind biserica sfântuluĭ Nicolae aceste îngrijirĭ, atuncĭ sfânta Metropolie din Bucuresci română gr. ortodocsă să ea venitul caselor mele, al banilor séŭ al moşiilor, care se vor cumpěra cu baniĭ de pre case, folosindul la sf. Metropolie în Bucuresci, spre scopul numit.

VI. Stupina mea dupre pămêntul Braşovuluĭ cu moşiĭ aprópe 40 de pogóne, fie-care pogon de 1600 stânjinĭ care aduce adĭ venit anual 600 fl. v, a, o am fost dăruit Scólelor române gr, ort. din Braşov şi o am pus pe numele lor cu acea destinaţiune, ca după mórtea mea veniturile Stupineĭ să fie în folosul scólelor gr. ort. din Braşov, însă numaĭ pre cât timp vor fi profesorĭ gr. ort. îndată ce vor fi de altă religie sfânta Metropolie română gr. ort. din Bucureştĭ, să ĭea acest venit, întrebuinţândul la sfânta Metropolie.

VII. Fiind că m'am convins, că clerul român gr. ort. din Transilvania póte lucra maĭ mult pentru lumina şi morala poporuluĭ român, ca să pótă deveni cler luminat — cum sa silit nemuritorul Părinte Andreĭ Saguna, m'am îndemnat şi am făcut o danie la Seminarul gr. ort. din Sibiŭ, cum am fost făcut şi la Gimnasiul român din Braşov. Am cumpărat 40 de pogóne, fie-care pogon de 1600 stânjinĭ pre pămêntul comuneĭ Rotbav; o stu-

pină cu 13 pogóne; un unghiu de fenaţă de preste 7 pogóne de la Prais şi Vĕduva Prais 2 pogóne; apoĭ pe pămêntul comuneĭ Tel, Marcoş şi Vama Buzĕuluĭ 19 pogóne. Acestea le am pus pe numele Seminaruluĭ din Sibiŭ spre a se folosi de venitul lor. Indată ce se va vinde un petec din aceste pămênturĭ şi pe acestea sĕ le ea sfânta Metropolie gr. ort, din Bucureştĭ sub stăpânirea sa.

VIII. In fine casa mea din Braşov uliţa noă de jos No. 416 remâne după cum am făcut dispuseciune — într'un Testament depus la judeţul Braşovuluĭ — muereĭ, care m'a servit anume Johana Katernabek, născută Johana Böm, care are un Copil schilav şi o fetiţă, ca să facă ce va vrea cu acéstă casă. Asemenea şi acareturile din casă sunt ale eĭ. Datoria depre casă o va plăti ea cu amortisaţiune.

Cu acestea am însemnat şi am aşedat voinţa mea cea maĭ din urmă, ca să fie nestrămutabilă şi am chemat martoriĭ subscrişĭ onorabilĭ, care adeverind şi întărind acest Testament prin subscrierea mea proprie şi prin subscrierile numeluĭ lor, am dăruit cu acésta tótă averea mea de treĭ-ḑecĭ şi şépte miĭ florinĭ — fără casele din cetate — naţiuneĭ române gr. ort. din Transilvania. Braşov în anul Domnuluĭ 1874 adică: una mia opt-sute-şéptedecĭ şi patru; Luna Novembre în 25.

(L. S). Căpitan George Kristurénu. m. p.

S'a cetit acest Testament cu voce tare de unul din subscrişi treĭ martorĭ şi ceĭ duoĭ alţĭ martorĭ cu D. Căpitan G. Cristurénu aŭ ascultat şi a primit întru tóte cu observarea: «ca în loc de pogon să se înţelégă holdă mare de 1600 stânjinĭ şi cu acésta a subscris Testamentul acesta.

Cercetânduse Testamentul acesta sa vĕḑut că corecturĭ nu suntŭ

ci la p. II, rêndul 1. este între rêndurĭ scris «Curte» ; la p. V, rêndul 9 . este scris gros «Gazetele aŭ scris» şi pe pagina din urmă rêndul 1 şi 2 s'a mênjit. Cu acestea sĕ adeverézā.

Dr. *Otroban Nandor* m. p. martor.—*Bartololomeiŭ Baiulescu* m. p. martor. — *Andreĭ Popovicĭ* m. p. martor.

Publicêndu-se acest Testament, aflăm din trânsul, că se îndatorézā sf. biserică a sf. Nicolae din Braşov, ca îndată după treĭ anĭ de la mórte să înfiinţeze Internatul Căpitanuluĭ G. Cristurénu. Acésta era să se întêmple în Dec. 1877. şi nicĭ adĭ nu s'a întêmplatŭ. Testatorul, temêndu-se de neesecutare, pune dania sa şi esecutarea eĭ sub supravegherea sf. Metropoliĭ române din Bucurescĭ şi dice : «Rog pe sf. Metropolie gr. ort. din Bucureştĭ, ca să «bine voĭască a primi controla la dania acésta care, neesecutându-se «séŭ ştergându-se o literă după monumentul meŭ, să ea venitul caselor mele» etc. etc.

Sfânta Metropolie gr. ort. din Bucureştĭ e datóre să céră deslu-şire de la Ven. Consistor gr. ort. din Sibiŭ de s'a esecutat acest Testament şi să ea din timp în timp cunoscinţa despre aceste încredinţărĭ ale sale.

Nu dicem acestea din vr'o temere, ci din indatinarea Românuluĭ maĭ ales în cele de cultura de a lăsa lucru de adĭ pe mâne, cu care îndatinare se face mare pagubă cultureĭ şi din acel temeiŭ, ca să se vadă şi pre aicĭ, că esista unu Esarchat român ortodocs, careeste consciinţios îndatoririlor sale. Astfel 'şi vor putea incredinţa şi alţĭ creştinĭ daniile supravegherеĭ bisericeĭ române şi Biserica va fi mama scólelor şi a cultureĭ adevĕrate.

BIOGRAFIA

LUI

GEORGE CRISTUREANU

FOST CAPITAN ÎN ARMATA ROMANIEI

George Cristurénu — dupre descrierea proprie, este fiiul luĭ Teodor Sucia din Câmpu lung şi al mameĭ sale Reveĭca, fiica Protopopuluĭ gr. or. din Mureş-Cristúr în Transilvania. El s'a născutŭ în 10 Aprilie anul 1810 şi botezându-se i sa dat numele naşuluĭ seŭ «George». Curênd după acésta, rĕposând Tatăl luĭ, mamă sa l'a adus în Transilvania. Aicĭ l'a adoptat moşul luĭ şi a luat numele acestuea de: «George Cristurénu». Find el, ca copil încă mic, mama luĭ a mers cu dênsul la Bucurescĭ : Aicĭ a căpătat ea o condiţiune, de a se putea hrăni şi astfel ajungênd copilul aniĭ de şcólă, l'a dat să înveţe carte în scóla sântuluĭ Sava, care atuncĭ se numea scóla luĭ Lazăr. Copilul învĕţênd câţĭ va anĭ parte la Lazăr, parte la Eliad, a întrerupt studiul şi a fost pre lângă nisce fiĭ în case boerescĭ, până ce a ajuns etatea de 22 de anĭ. La anul 1830 a intrat, ca soldat simplu, în armata Românieĭ de graniţă şi a servit cu credinţă şi cu acurateţă în timp de 24 anĭ sub stăpânirea Domnitorilor Românieĭ : Ghica, Ştirbeĭ şi Bibescu. In serviciul sĕŭ militărescŭ a făcut înaintărĭ până la rangul de căpitan. George Cristurénu a fost căsătorit de doă orĭ. Cea din tâiŭ consórtă s'a numit Ecaterina, cu care a trăit în viéţa sa conjugală abia 5 anĭ, în care timpŭ din acéstă căsătorie a avut o fiică. Curênd după acésta a reposat acéstă consórtă a luĭ şi a reposat şi fiica, ca copilă mică, cariĭ ambe saŭ înmormêntat în Câmpu-lung. După acéstă nenorocire maĭ târḑiŭ s'a căsătorit cu Dómna Ecaterina Criténu cu care din nefericire, — nepotrivindu-se în temperamente, s'a despărţit prin forul matrimonial metropolitan gr. ort. din Bucureştĭ.

După acestea în anul 1852 aŭ eşit din serviciul militarŭ în pensiune şi a voiajat prin tóte părţile Europeĭ vre-o opt anĭ de ḑile. De la anul 1860 a venit şi s'a aşeḑat pentru restul vieţeĭ sale a locui în Braşov, parte pentru temperatura sănătósă a acestuĭ locŭ şi parte pentru băile de aicĭ şi din apropiere, cum şi pentru a duce o viéţă maĭ retrasă şi economică.

In Braşov a fost preţuit şi atras pre lângă sine de către fostul atuncĭ protopop, acum Episcopŭ, Prea sfinţia sa Părintele Ión Popazu, care a tras atenţiunea şi a făcut pre reposatul căpitan G.

Cristurénu să aïbă un interes viŭ pentru pasurile de desvoltare în cultură a Românilor de pre aicĭ şi l'a decisŭ şi pre dînsul la jertfele însemnate, care se facŭ de către Românĭ pentru scólă. Tocmaĭ pre atuncĭ se făcea zidirea scólelor gimnasiale şi Româuiĭ se siliaŭ într'o parte şi în alta pentru subvenţionarea lor şi pentru salariele profesorilor. In timpŭ de 14 anĭ, cât a petrecut în Braşov, G. Cristurénu vĕzênd acestea a participat şi dênsul cŭ mult zelŭ. A făcut o catedră în sala Gimnasiuluĭ; a cumpărat şi a dăruit Gimnasiuluĭ o Stupină care aduce venit 600 fl. v. a. pe an, a dăruit armele şi epoletele sale de oficer Museuluĭ Gimnasial.

A dăruit şi pentru repararea bisericeĭ din Ormenas o sută de florinĭ şi alte. Aceste fapte ale sale şi cu deosebire zelul luĭ pentru cultură şi înaintare prevesteaŭ. că averea, de care dispune, are să se destine acestuĭ scopŭ sfânt. De acestea Marele Archiepiscop şi Metropolit Andreĭ Şaguna îlŭ iubea şi 'l preţuia fórte mult, maĭ ales, că făcuse o danie însemnată de 40 de pogóne şi pentru Seminariul gr. ort. din Sibiŭ. Maĭ mult se încântase, cum ḑice singur in Testamentul sĕŭ rĕposatul Căpitan G. Cristurénu, de faptele şi jertfele Archipăstoruluĭ Andreiŭ Şaguna, care le urmărea şi le cerceta cu multă ispitire. Acéstă urmărire a desvoltat întrênsul plăcerea şi hotărîrea, ca să facă şi el asemenea şi sa imiteze şi el pre acel părinte rarŭ. De acésta el 'l avea de stea conducătóre şi prea des, 'lŭ pomenea. Şi maĭ câştigase convingerea, pre carea adese o descoperea, că Românii de sub stăpânirea Austro-Ungarieĭ numaĭ sub biserică se pot desvolta. De acésta el doria să avem preoţĭ culţĭ, pentru că eĭ pot ajuta la desvoltarea maseĭ poporuluĭ românŭ, atât în cultură prin înfiinţarea de scóle populare elementare, cât şi în viéţa morală şi economică, socială. Acestŭ scopŭ urmărindul şi publicândul, pentru realisarea luĭ a făcut şi daniĭ însemnate la Seminarul theologicŭ. Informându-se, că şi din Gimnasul din Braşov, partea cea maĭ mare a studenţilor, care e să se facă Preoţĭ şi Invăţătorĭ, de acesta asupra acestuĭ Gimnasiu şi a îndreptatŭ privirile séle cugetând : cum să facă, pentru ca să fie cercetat de către maĭ mulţĭ scolarĭ românĭ. Ajungênd el la convingere, că causa, de ce nu e cercetat şi maĭ bine acest Gimnasiu, este parte : sărăcia Românilor, care nu lasă pe părinţĭ a 'şĭ da pre fiiĭ lor la scólele secundare şi la cele maĭ înalte, parte : că Gimnasiul este la o parte în Graniţa Ţĕreĭ.

Spre a înlesni cultura şi adelatura pedeca el sub influenţa subsemnatuluĭ s'a chotărîtŭ a înfiinţa un Internat, care să-ĭ pórte numele sĕŭ şi în care să se adăpostéscă scolariĭ săracĭ, însă diliginţĭ şi să fie crescuţi cu moralitate. Şi ca mijlóce de realisarea a unor asemenea scopurĭ el a dăruitŭ casele séle din Bucuresci, situate în mahalaua Pitarmoşu, care case aduceaŭ kirie 235 galbeni, din cariĭ

scoţênd dările rĕmânŭ ca venitŭ curat 200 galbeni, séŭ o mie floriuĭ val. austr. El mai arată ca pe acele case 'i îmbia 4000 de galbenĭ séŭ 22 de mii florini val. austriacă. Infiinţarea acelui Internat o chotărîse să se facĕ după treĭ anĭ de la mórtea sa, pentru că venitul din aceşti trei ani, l'a lăsat bisericii sfântului Nicolae din Scheiŭ în Braşov, unde îşi făcuse monumentul sĕŭ, şi unde dorea să facĕ mai multe îmbunătăţirĭ.

Natura şi viéţa căpitanului George Cristurénu a fost fórte deosebită; natura a fost astfel, că el, crescênd milităresce şi în case boeresci susţinea fără şuvăire părerile sale, fundându-se pre îndelungata sa esperinţă, apărând cu mult curagiŭ pre conservatorii boeri români, şi ḑicênd : că el are cunoscinţa de câte pericole a apĕrat aceia Ţéra românéscă şi că acei boerĭ aŭ făcutŭ institutele, spitalele, etc. care le are astă-ḑĭ România şi Moldova şi le a apărat păstrândule împreună cu Ţéra până astă-ḑĭ. El a crescutŭ în case boeresci şi vieţuind în timpurile boerilor Românĭ, a vĕḑut, cum ḑicea el, multe fapte filantropice şi astfel a adoptat principiile politice ale Conservatorilor. El le apără cu mult focŭ kiar şi în scris prin foiţe volante umoristice, cu cari combătea politica şi principiile partidei liberalelor din România. — Pentru dînsul era unŭ idealŭ cestiunea insurăţeilor din România, despre care reson'a, că trebue resolvată cât mai ne'ntârḑiatŭ fiind că acésta apără pe poporul ţĕranŭ din România de sărăcie, şi de proletariat. Acea, — ḑicea el, — de a d'a pămênturĭ junilor românĭ carii se căsătorescŭ, a fost o îngrijire prea sfântă, acea era adevĕrata impămêntenire şi improprietăţire a Romanului din România. — In tot locul striga, că trebue să se esecuteze legea însurăţeilor.

Câte-o-dată el părea mare liberal, şi Omul timpuluĭ, însă în fapte şi resóne susţinea cumultă hotărîre viéţa religiósă, şi morală. Susţinea şi propaga, că biserica ortodocsă română este unicul scutŭ şi mijlocŭ pentru apărarea naţionalităţeĭ şi pentru cultura Românilor ; de aceĭa el era inamic bisericei gr. catolice căcĭ dividase pe Români în două partide şi că acéstă biserică este unŭ mijlocŭ de desnaţionalisare ; el vĕḑuse bărbaţi romani, carii învĕţase în Blajŭ, ca capelanĭ şi ca Abaţi papistăsesci şi carii, negaŭ, că sunt români ; auḑise cum istorisea el despre maĭ mulţĭ românĭ inteligenţi gr. cat. carii prin biserica catolică şi prin căsătorii, se maghiarizase pentru că astŭ-felŭ să se înainteze şi mai mult ; auḑise despre activitatea în proselitism a Capilor acestei biserici şi despre broşurile, care le slobodiaŭ ei când se făceaŭ episcopi şi acestea i se ḑise o ură ne 'npăcată în contra bisericei unite, care ura şi-a esprimato şi prin monumentul sĕŭ, pre care l'a făcutŭ fiind încă în viéţă.

Décă iea cine-va în consideraţiune scopul şi resónele reposatuluĭ

căpitan G, Cristurénu, «că Românii trebue să fie una, solidari şi să se ajute în progresul, pre care-l pretinde timpul; atunci nu trebue osânditŭ, că vorbea preocupat şi că se temea fórte de lăţirea religiunei papistăsesci, cum o numea el. — El a vorbit, a strigat, a scris în contra celor, ce difereaŭ de părerile lui, însă nici de cum din patimă séŭ din rĕutate, ci din convingere, credênd că aşa cum cugetă dênsul, este mai bine a procede în cultura Românilor. Şi n'a veai ce să replici când ḑicea : «Eŭ voesc să vĕd fapte, jertfe, danii pentru înaintare şi nu vorbe. Vorbele sunt mijlóce pentru plapomă, pentru punga sa proprie; Românii sunt săracĭ, să nu se despóe, ei pre ei, ci să se ajute unii pre alţii, să nu se certe în drumul înaitări şi să nu sĕ împedice unii pre alţii, ci să-şi înlesnéscă progresul».

Viaţa căpitanului G. Cristurénu, de când a eşit din serviciul militarŭ n'a prea fost regulată, ci mai mult constrênsă la o economie, fórte strictă; adesea 'şi gătea singur bucate; adesea se folosea de hrana cea mai simplă. Acésta o făcea cu scopŭ, ca să păstreze mai mult din averea sa pentru binele public, pentru înaintarea culturei Românilor. Astfel căpitanul George Cristurénu, pre lângă tóte părerile lui, pre lângă ori ce slăbiciuni omenesci, care s'ar fi putut afla şi la dênsul în acéstă lume amăgitóre, 'şĭ are meritele sale deosebite putem ḑice chiar virtuţĭ.

El s'a ridicat din părinţi cu totul săraci; a servit în armata României cu onóre, ajungand rangul de căpitan; a agonisitŭ prin economie şi păstrare o avere de trei-ḑeci şi şépte de miĭ adecă: 37,000 fl. v. a, care tótă a dăruit'o pentru cultivarea fiilor naţiunei române gr. ort. din Transilvania. Acésta trece de la fapta bună la virtute şi ca atare el cu astfel de fapte e vrednic a fi recomandat de esemplu şi tot Românul trebue să-ĭ ḑicĕ : Eternă să-i fie memoria lui.

CUVÊNTU

LA

DUMINICA II-a A SANT. ŞI MARELUI POST

PRONUNŢATU IN CATEDRALA MITROPOLIEI MOLDOVEI IN 1875.

A reintratŭ Iisus în Capernaum după câte-va ḑile; şi s'a auḑitŭ că este în o casă. Si îndată s'aŭ adunatŭ mulţĭ, câtŭ nu încăpéŭ nicĭ pe lôngă uşă, şi el le grăia cuvêntulŭ sĕŭ. (Marcu C. II. o. 1, 2).

Extraordinară pare a fi fostŭ, fraţilorŭ Creştinĭ, puterea Cuvêntuluĭ Mântuitoruluĭ lumeĭ, miraculósă influenţă era asupra mulţimeĭ popórelorŭ ! Abea trecuse câte-va lunĭ de la începerea divineĭ séle misiunĭ pentru genulŭ omenescŭ şi Evangelistulŭ Mateiŭ ne informéză că : Iisus predicêndŭ Evangelia împărăţieĭ luĭ D-ḑeŭ în Galilea, eşise vestea despre Elŭ prin tótă Siria, în câtŭ îlŭ urma mulţime mare de poporŭ din Galilea, Decapule, Ierusalemŭ, Iudea şi de cea parte de Iordanŭ (Mat. IV, 23—25).

Oamenii — dotaţĭ fiindŭ firesce cu nobila facultate de a raţiona şi vorbi, totŭ déuna aŭ făcutŭ mare usŭ de aceste frumóse darurĭ, şi cu deosebire s'aŭ arĕtatŭ bine dispuşĭ a asculta pre alţiĭ cuvêntândŭ şi învĕţândŭ. — De acéstă fericită disposiţiune folosindu-se mulţĭ bărbaţĭ deşteptĭ şi înţelepţĭ, aŭ voitŭ prin discursurĭ măestrite, scrierĭ erudite, să reformeze în bine starea socială a contimpuranilorŭ lorŭ cetăţenĭ. Si câte o dată aceste încercărĭ generóse aŭ şi reuşitŭ.

Prea puçinŭ însĕ séŭ maĭ nimica solidŭ nu s'a stabilitŭ în privirea vieţeĭ interne, a adevĕratuluĭ destinŭ a omuluĭ. «In multe felurĭ şi în multe chipurĭ de demultŭ D-ḑeŭ grăindŭ părinţilorŭ noştri prin profeţĭ, în aceste maĭ depre urmă ḑile aŭ grăitŭ noă prin fiiulŭ (Paul Ebreĭ I, 1), ḑice Apostolulŭ gintelorŭ. In adevĕrŭ, viéţa morală — scopulŭ principalŭ pentru care este creatŭ omulŭ, — dirigindu-se şi guvernându-se de principiĭ universale, — aplicabile la tóte timpurile, — Si generale, — care se

convină tuturorŭ claselorŭ societăţeĭ omenescĭ,—a trebuitŭ să fie esplicată, predicată lumeĭ de o raţiune superióră, de o personalitate estraordinară a căria voce să impune deplină convicţiune orĭ-cariĭ consciinţe umane. Si intrândŭ Sâmbăta în Sinagogă Iisus învĕţa; şi se spăĭmântaŭ toţĭ de învĕţătura luĭ; căcĭ îĭ învĕţa cu autoritate, éră nu ca cărturariĭ (Marc. I, 22), ḑice Evangelistulŭ Marcu. Eară câtŭ de mare şi imperiósă era acéstă autoritate a cuvintelorŭ Mântuitoruluĭ asupra publiculuĭ ce-lŭ asculta, ne putemŭ face o ideă suficientă din atestaţiunea că : nobleţea savantă a poporuluĭ Indiénŭ,— Fariseiĭ — şi toţĭ ceĭ învĕţaţĭ în legea luĭ Moise — Cărturariĭ, — ascultându-lŭ în Sinagoge, «se miraŭ ḑicêndŭ : de unde acestŭ omŭ posedă acéstă, şi ce este înţelepcĭunea ce i s'a datŭ, că şi puterĭ ca aceste se facŭ prin mânile luĭ? (Marcu 6. 2).—Uĭmitŭ déră de admiraţiunea entusiastică ce provoca între contimpuraniĭ sĕĭ D-lŭ Iisus Christos prin predicarea Evangelieĭ sale, precum şi de resultatulŭ estraordinarŭ obţinutŭ prin ea, socotŭ că nu arŭ fi neapropo a face astă-ḑĭ câte-va reflecţiunĭ: 1) asupra motivelorŭ ce provocaŭ acéstă admiraţiune plină de fructe salutariĭ morale; şi 2) în ce importanţă arŭ trebui să se considere de noĭ predica cuvêntuluĭ luĭ D-ḑeŭ, pentru ca să putem trage din ea totŭ aceléşĭ frumóse efecte morale, ce odinióră cu abondenţă resultaŭ în sufletele celorŭ ce fură fericiţĭ a asculta divina voce aceluĭ ce, cu preţulŭ sângeluĭ sĕŭ, aŭ rădicatŭ păcatulŭ lumeĭ.

I.

Profunda inpresiune ce făcea asupra ascultătorilorŭ, fraţilorŭ Creştinĭ, predica D-luĭ Iisus, se póte esplica pre de o parte din noutatea Evangeliuluĭ despre Sosirea timpuluĭ întemeereĭ împărăţieĭ luĭ D-ḑeŭ între ómenĭ pre pămêntŭ, éră pre de alta din defectuósa stare politică şi socială, morală şi intelectuală a tuturorŭ populaţielorŭ maĭ alesŭ din acelŭ timpŭ. D-lŭ Iisus Christos, prin necontenitele vindecărĭ de totŭ felulŭ a neputinţelorŭ corporale omenescĭ, şi prin preceptele uneĭ morale cu totulŭ nouĕ şi sublime din care constă predica sa, manifesta în sine unŭ radicalŭ reformatorŭ acelorŭ existinde atuncĭ, şi unŭ estraordinarŭ întemeetorŭ a uneĭ nouĕ stărĭ de lucrurĭ.

Despre sine Elŭ dice : «Eŭ sum pânea vieţeĭ, cel ce vine la mine nu va flămândi, şi cel ce crede în mine nu va înseta nicĭ-o dată (Ión 6. 35). S'a plinitŭ timpulŭ, şi s'a apropíatŭ împărăţia luĭ D-deŭ ; pocăiţi-vĕ şi credeţĭ în Evangelia mea (Marcu 1. 15)». Apoĭ, care eraŭ óre acele bune creşterĭ ale sale, ne maĭ audite până atuncĭ, şi cu totulŭ in oposiţiune cu doctrinele politicilorŭ şi ale filosofilorŭ de care se conducea societatea omenéscă din acelŭ timpŭ ? D-deesculŭ Mântuitorŭ, in opusitiune cu îngâmfata doctrină a Stoicilorŭ, ce pretindeaŭ că numaĭ învĕţaţiĭ potŭ aspira la nemurirea sufletuluĭ, şi la dignitatea de omŭ, anunţă celorŭ din întunericulŭ ignoranţeĭ buna vestire, dicând : fericiţĭ ceĭ săracĭ la spiritŭ, că a vóstră este impărăţia cerurilorŭ, fericiţĭ ceĭ curaţĭ la inimă, că aceia vorŭ vedea pre D-deŭ. Si în contra bogaţilorŭ lumeĭ, a Epicureilorŭ ce-şĭ punŭ tótă speranţa vieţeĭ în traiulŭ luxuriosŭ şi resfăţatŭ, promitea lipsiţilorŭ şi celorŭ consumaţĭ de tristeţe, promisiunĭ înbucurătóre : fericiţĭ cariĭ flămândiţĭ acum, că ve veţĭ sătura (Luca 6. 21) ; fericiţĭ, cariĭ plângeţĭ acum, că veţĭ rîde (22). Eară celorŭ-ce zăceaŭ sub umbra morţeĭ sclavieĭ şi a persecuţiunelorŭ din partea puternicilorŭ dileĭ ; a injustitieĭ din partea magistraţilorŭ, şi a totŭ felulŭ de asuprirĭ de administratoriĭ crudĭ şi ne miloşĭ, le asigura o audită speranţă că admiţând Evangeliulŭ sĕŭ, vorŭ fi deplinŭ satisfăcuţĭ : fericiţĭ ceĭ blândĭ că aceĭa vorŭ moşteni pământulŭ ; fericiţĭ ceĭ prigoniţĭ pentru dreptate, că acelora este împărăţia cerurilorŭ ; fericiţĭ milostiviĭ, că aceĭa se vorŭ milui (Mateiŭ 5. 6—11). In fine, fiind-că prin asemenea învĕţăturĭ urma a veni în conflictŭ cu totŭ ce se pretinde în societatea umană a avea vre o influenţă materială orĭ morală, trebuea ca şi ceĭ ce credeaŭ în Elŭ: discipuliĭ şi mare parte din poporŭ, ce de o camdată îl urmaŭ admirându-lŭ, — să se vadă a fi despreţuiţĭ şi persecutaţĭ ; pentru care Mântuitorulŭ îĭ incuragiază, dicândŭ : fericiţĭ veţĭ fi cândŭ ómeniĭ ve vorŭ urî, şi cândŭ vĕ vorŭ isgoni şi batjocori, şi vorŭ scóte numele vostru de rĕŭ pentru fiiulŭ omuluĭ. Bucuraţi-vĕ în acea di şi săltaţĭ, că plata vóstră multă este în cerurĭ (Luca 6. 22—23). Si «nu te teme turmă mică, ca a bine-voitŭ Tatălŭ vostru a da vouă împărăţia, (Luca 12. 32). Aceste străine graiurĭ, acéstă straniă învĕţătură, care pe de o parte, ca unŭ viforŭ răpide şi puternicŭ lovĭa cu totală distrugere falni-

culŭ tronŭ ce-şĭ înălţase în omenire superbia şi avariţia, capacitatea şi violenţia; éră pre de alta, ca unŭ zefirŭ primăvĕraticŭ sufla o adiere recoritóre şi alinătóre pentru toţĭ ceĭ osteniţĭ şi desgraţiaţĭ în acéstă lume, acestea dicŭ, evidentŭ arĕtaŭ tuturorŭ celorŭ ce aveaŭ ochĭ de vĕdutŭ şi urechĭ de audítŭ, că în lume se născuse o fiinţă estraordinară, unŭ geniŭ supranaturalŭ: — lumina cea adevĕrată, care luminéză pre totŭ omulŭ ce vine în lume (Ión I. 9).

Déră acéstă lumină, dupre cum se póte observa din istorisirea Evangeliştilor, prin radele sale pĕtrundĕtóre până la consciinţe, unora le obscura vederea, éră altora le strălucea ca unŭ farŭ magicŭ, arătătorŭ unuĭ viitorŭ neprevĕdutŭ. De aci vedemŭ că energica predică a Mântuitoruluĭ provoca în sufletele ascultătorilorŭ două felurĭ de simţemente cu totulŭ contrare, şi ca o sabie cu douĕ tăişurĭ despărţea publiculŭ în douĕ cete: Uniĭ se cuprinse de veninósa pasiune a invidieĭ, care cu timpulŭ crescênd, a finitŭ prin o înspăimântătóre crimă; éră alţiĭ se inspiră de nobilulŭ sentimentŭ alŭ admiraţiuneĭ, care desvoltându-se din ce în ce maĭ multŭ; termină prin o salutară credinţă în cel ce fără distincţiune promitea tuturorŭ eternitatea: cel ce crede în mine, are viaţa eternă (Iónŭ 6. 47). In urmare, fraţilorŭ creştinĭ, spre edificarea nóstră, morală, este bine a ne opri puçinŭ asupra acestuĭ puternicŭ resortŭ a sufletuluĭ, carele şi acum ca altă dată póte sĕ ne ducĕ la resultate numaĭ puçinŭ fericite, ca pre primiĭ admiratorĭ a în omeniteĭ raţiunĭ divine.

In adevĕrŭ, ce este admiraţiunea? Unŭ sentimentŭ viŭ şi generosŭ, ce împinge sufletele ómenilorŭ, către totŭ-ce este frumosŭ, bunŭ şi adevĕratŭ în sine, a căpătatŭ din partea psihologilorŭ numele de admiraţiune. Déră acestŭ sentimentŭ curatŭ, lipsitŭ de orĭ-ce interesŭ şi egoismŭ, înalţă şi în nobiléză sufletulŭ, atrăgândulŭ necontenitŭ către objectulŭ admiratŭ, aşia cum sórele atrage către sine florile ce-şĭ împrumută de la Elŭ frumósele colorĭ. De aceia unŭ ilustru Literatorŭ (L'Evêque) dice că: « admiraţiunea este Sórele sufletelorŭ ». In adevĕrŭ ca Sórele, admiraţiunea luminéză ca Sórele, admiraţiunea încâldeşte; ca Sórele, admiraţiunea vivifică; ca Sórele ea fecondéză, purifică şi înălţa totŭ o dată (P. Felix. L'art devant le Christianisme). Acestŭ instinctŭ spontaneŭ alŭ spirituluĭ către frumosŭ şi adevĕrŭ, are în sine unŭ harŭ

cerescŭ, şi cândŭ sufletulŭ orĭ-căruĭ omŭ este adêncŭ pĕtrunsŭ denobila şi dulcea predominare a admiraţiuneĭ, atuncĭ elŭ s'a rădicatŭ la unŭ gradŭ maĭ înaltŭ în moralitate,a intratŭ în sfera luminósă a credinţeĭ,identificându-se órecum cu obiectulŭ admiratŭ. Omulŭ apare transfiguratŭ; aşea de tare s'a apropiatŭ de tipulŭ aspiraţiunilorŭ sale! étă puterea eficace a admiraţiuneĭ : Ea dă sufletelorŭ o bucurie sublimă şi ne interesantă, o adaugire de viaţă şi de forţă superióră, asupra totŭ-ce în lume se conduce de calculŭ şi egoismŭ. Aşia numaĭ psihologiceşte ne putem esplica entusiasmulŭ ardătorŭ de care se consumaŭ discipuliĭ şi primiĭ ascultătorĭ a D-luĭ Is. Christos, carele, prin estraordinarele sale, puterĭ şi dătătórele de viaţă cuvinte, strălucea între ómenĭ ca sórele între celelalte planete.

De aicĭ totŭ-o-dată putem înţelege şi pentru ce în creştinismŭ : *credinţa,* se consideră ca prima virtute, actulŭ celŭ maĭ efficaciŭ, pentru obţinerea mântuireĭ sufletelorŭ. «Dreptulŭ prin credinţă va fi viŭ», ḑice Apostolulŭ gintelorŭ (Romani I. 17); éră Evangelistulŭ Iónŭ, afirmă că : cel ce crede în fiiulŭ, are véţă eternă, éră cel ce nu crede în fiiulŭ, nu va vedea viéţa, (Cap. 3. 36).

II.

Eĭ bine, póte arŭ ḑice cine va, uşorŭ era ca contimpuraniĭ Mântuitoruluĭ să se inspire de un atare entusiasmŭ sublimŭ, fiind că dupre atestaţiunea Părinţilorŭ bisericescĭ (Hieronym. in Math. IX, 9): «chĭarŭ în figura umană a D-luĭ Is. Christos strălucĭa aşia de puternicŭ la care şi majestatea divinităţeĭ ascunsă, în câtŭ de la prima vedere putea să atragă către sine pre orĭ-cine se uĭta la elŭ»; apoĭ predica sa divină, improvisată la orĭ-ce ocasiune, respândea asupra publiculuĭ unŭ farmecŭ iresistibilŭ. Da, în genere vorbindŭ aşia este. Insĕ pentru noĭ creştiniĭ, aceste preteste sunt neîntemeiate; căcĭ étă ce ḑice Mântuitorulŭ în Scriptură : Cel ce mănâncă trupulŭ meŭ şi bea sângele meŭ, rămâne întru mine şi Eŭ în elŭ (Ión. 6. 56).

In adevĕrŭ, fraţilorŭ Creştinĭ, D-nulŭ Iisus, prin taĭna Euharistieĭ, ce ḑilnicŭ se sĕvêrseşte înaintea nóstră, trebue a se considera între noĭ tot aşea de presinte, ca şi altă dată petrecêndŭ în Iudea. Eară eficacitatea Cuvinte-

lorŭ sale, conservate în sacra Evangelie, depinde de la importanța și atențiunea ce le vom da cetindu-le orĭ ascultândule. Si raportulŭ fórte strînsŭ și intimŭ ce trebue să existe între reverațiunea datorită Misteriuluĭ Euharistieĭ, și respectulŭ către predica Cuvêntuluĭ D-ḍeescŭ, ni se esplică într'unŭ modŭ prea satisfăcĕtorŭ de unŭ ilustru Prelatŭ alŭ bisericeĭ. «In altariŭ se presintă tânguirele nóstre, éră pe Amvonŭ se publică ordonanțile; acolo servitoriĭ sânțițĭ vorbescŭ luĭ D-ḍeŭ din partea poporuluĭ, aicea eĭ grăescŭ poporuluĭ din partea luĭ D-ḍeŭ; acolo Is. Christos se adoréḍă în adeveritatea corpuluĭ sĕŭ, aicĭ se face cunoscutŭ în veritatea învĕțătureĭ sale. Si dintr'unŭ locŭ și din altulŭ se distribue fiilorŭ luĭ D-ḍeŭ unŭ nutrimentŭ cerescŭ. Is. Christos acolo rechĭemându-ne în idee amintirea patimeĭ sale, ni predică într'unŭ chipŭ tăcutŭ; éră, aicĭ ni dă instrucțiunĭ animate prin voce viă spre a ne transforma în fidele membre ale sale (Bossuet. Sermon pour la fête de la Transfiguration). Cum însă vom bineficia de salutarea influență a Cuvintelorŭ Evangelice de nu le vom da o atențiune seriósă, potrivită cu importanța ce țină ele, în Economia Mântuireĭ sufletelorŭ? Eară câtŭ de mare și imperiósă este importanța Cuvintelorŭ D-ḍeescĭ, ne putemŭ convinge din cele ce ḍice fericitutŭ Augustinŭ: Vĕ întrebŭ, fraților, ce, vi se pare de maĭ mare reverință: Cuvêntulŭ luĭ D-ḍeŭ, séŭ corpulŭ luĭ Christos? De vețĭ voi a respunde adevĕrulŭ, vețĭ ḍice fără îndoială: că nu este maĭ micŭ Cuvêntulŭ luĭ D-ḍeŭ de câtŭ corpulŭ luĭ Christos; drept-care pre câtă îngrijire avem, cândŭ ni se comunică corpulŭ luĭ, ca să nu cadĕ din mânile nóstre ceva din elŭ pre pământ; tot atâta solicitudine să avemŭ, ca din inima nóstră, să nu cadă ceva din Cuvêntulŭ luĭ D-ḍeŭ anunțatŭ noĕ, de câte orĭ am gândi séŭ vorbi alt ceva. Căcĭ nu va fi maĭ puținŭ culpabilŭ cel ce cu negligenție arŭ asculta Cuvêntulŭ luĭ D-ḍeŭ, de câtŭ acela carele arŭ permite să-ĭ cadĕ din negligenție Corpulŭ luĭ Chistos pre pămêntŭ. Incă și Apostolulŭ Paulŭ afirma ḍicêndŭ: se cade maĭ mult sĕ luăm aminte la cele ce s'aŭ auḍitŭ, ca să nu ne alunecăm (Ebreĭ 2. 1). Acum, credŭ, fraților, că, în urma acestorŭ imposante mărturiĭ, nu maĭ rĕmâne nicĭ o îndoință de îndatorirea imperiósă ce zace asupră-ne în privirea Cuvêntuluĭ Evangelicŭ, décă nu voim a purta în deșertŭ numele de Creștinŭ.

Prin cetirea seriósă a sacreloră scripturĭ s'a făcută cele ânteiŭ începăturĭ de reformă morală a lumeĭ necreştine. In adevĕrŭ cetirea uneĭ cărţĭ póte sĕ ducĕ unuĭ lectorŭ douĕ soĭurĭ de resultate: Orĭ-că acesta conbină ideile sale cu cele ale cărţeĭ cetite, şi aşea câştigă unŭ noŭ nutrimentŭ intelectualŭ; orĭ că le respinge după o seriósă meditare asupra lorŭ, ca neconforme cu principiile sale. Si chiarŭ în acestŭ casŭ lectura încă nu rĕmâne nefolositóre. Pentru noĭ creştiniĭ însĕ, casulŭ dintăiŭ trebue a fi urmăritŭ tot-dé-una în cetirea sacrelorŭ scripturĭ: să ne silimŭ adecă, ca în totŭ momentulŭ să combinămŭ ideile provenite de la circumstanţile vieţeĭ materiale în societate, cu sublimele învĕţăturĭ morale din care constă s. Scriptură. Si ce dicŭ eŭ să combinămŭ? De voimŭ să ne modulămŭ viaţa după codecele moraleĭ luĭ Christos, trebue déca nu maĭ multŭ, celŭ puçinŭ sá imitămŭ în lectură pre Marele Impĕratŭ Alexandru, carele de la etatea de 18 anĭ începându-şĭ cariera Eroismuluĭ sĕŭ nu-ĭ lipsĭa din mânĭ dioa şi nóptea Iliada luĭ Omerŭ, în care se descriŭ totŭ feliulŭ de virtuţĭ şi caractere eroice a primilorŭ eroĭ aĭ Greciеĭ. Incă şi de aicĭ ne putem convinge că nu prin cetirea de istoriĭ romantice, de peripeţiĭ amoróse şi de cărţĭ nereligióse, pe care Apostolulŭ Paulŭ le numesce: fabule spurcate şi băbeştĭ (1 Timot. 4. 7), s'a produsŭ ceva generosŭ şi mare în lume.

Apoĭ, déca póte multele şi variatele ocupaţiunĭ materiale ale vieţeĭ, nu permitŭ tuturorŭ a se aplica la lectura cărţilorŭ sacre, pentru ce alta aceste temple, aceste scolĭ perpetue ale luĭ Is. Christos staŭ pururea deschise? Aŭ nu pentru a se predica în ele în audulŭ şi spre înţelegerea tuturorŭ, sublimele cuvinte aceluĭ-ce de pre sântulŭ Altariŭ în modŭ misticŭ amintesce tuturorŭ presenţa Sa? Este de ajunsŭ ca asistenţiĭ să fie cu luarea aminte la cele ce se cetescŭ, la cele ce se predică, ca să ĭasă tot-dé-una din Bisericĭ cu disposiţiunĭ maĭ sfinte de câtŭ cum le-aŭ avutŭ la intrare.

In adevĕrŭ, istoria Bisericéscă ne arată ca cele maĭ multe începuturĭ de o viaţă superióră în moralitate din partea multorŭ Chreştinĭ, ce în urmă aŭ devenitŭ obiectulŭ veneraţiuneĭ şi a cultuluĭ nostru, s'aŭ făcutŭ în momente cu totulŭ neprevĕdute, stândŭ eĭ în Bisericĭ atentivĭ la predica inspirată ale cuvintelorŭ celorŭ pline de harŭ şi de adevĕrŭ. Momentele preţióse în care «Cuvên-

tulŭ luĭ D-ḑeŭ celŭ viŭ şi puternicŭ, şi maĭ ascuţitŭ de câtŭ o sabie cu două tăişurĭ, póte să străbată până la divisiunea sufletuluĭ şi a spirituluĭ, a membrelorŭ şi a măduveĭ (Ebreĭ 4. 12)», nu potŭ să se prevadă de nimenĭ în viaţa sa. Insuşĭ D-lŭ Iisus vorbindŭ cu Nicodim despre renascere, respunde la nedomirirea acestuĭa în modŭ indecisŭ : Cum vêntulŭ suflă unde voeşte şi încotr'o voeşte, aşĭa va fi şi celŭ născutŭ din Duhulŭ (Ión 3. 8). Prin urmare se cuvine să fimŭ totŭ dé una cu mare atenţiune la predica Evangelică, de voim să nu ne fugă momentele în care ea póte fi inspirată şi Eloquentă. — Déră la esprimarea acestorŭ cuvinte, pare-că audŭ o voce ḑicându-mĭ : Voĭ ceĭ ce vă suiţĭ pre acestŭ sânţitŭ Amvonŭ, siliţi-vă a fi inspiraţĭ, a fi eloquenţĭ, pentru că aşa atrăgêndŭ atenţiunea ascultătorilorŭ şi făcêndŭ o impresiune vie şi profundă în inima lorŭ, să vă puteţĭ cu lesnire aştepta la resultatulŭ doritŭ alŭ prediceĭ vóstre. Da, fraţilorŭ creştinĭ, în mare parte acéstă observaţiune este adevărată. De cândŭ vedemŭ că eloquenţa politică în adunările electorale, în camerele legislative aŭ luatŭ unŭ sborŭ însemnatŭ ; de cândŭ eloquenţa sciintifică şĭaŭ pusŭ începutŭ prin întrunirile de la universitate, de la Ateneŭ ; de cândŭ cea judiciară aŭ luatŭ unŭ mare avêntŭ înaintea Tribunalelorŭ ; cine nu înţelege ca Biserica, păstrândŭ tăcerea s'a trezitŭ golită de majoritatea publiculuĭ ce o frequentă, şi a perdutŭ în parte influenţa sa de mamă conducătóre sufletelorŭ ? inmensele adunărĭ de ómenĭ preste totŭ loculŭ unde unŭ oratorŭ voeşte să vorbiască, demunstră, pênă la evidenţă că concetăţeniĭ noştri nu sunt lipsiţĭ nicĭ de dorinţă de a asculta, nicĭ de interesulŭ de a se învăţa. Si în acéstă privire Biserica trebue să fie adêncŭ îngrijită, ca nu precum albinele în timpurile de secită suntŭ silite a suge depre florile ce întêmpină totŭ feliulŭ de sucurĭ : cândŭ miere, cândŭ păstură ; totŭ aşĭa şi fiiĭ bisericeĭ să nu fi fostŭ necesitaţĭ pentru secita prediceĭ Cuvêntuluĭ luĭ D-ḑeŭ, a fi absorbitŭ totŭ soiulŭ de doctrine, adesea impie, ce curgŭ din gura diferiţilorŭ Oratorĭ laicĭ.

Apoĭ, ca să nu mă abatŭ de la questiune, oratoriĭ neeclesiasticĭ atragŭ către dînşiĭ mulţimea, óre pentru că sunt inspiraţĭ şi tot-dé-una eloquenţĭ ? A afirma acésta, ar fi a compromite talentulŭ eloquenţeĭ. De vomŭ reflecta maĭ adêncŭ asupra acestuĭ lucru vomŭ vedea că maĭ tot-dé-

una altele suntŭ motivele ce contribue ca oratorulŭ civilŭ să prospere, să fie atentŭ ascultatŭ, pre cândŭ celŭ eclesiasticŭ să se pară rece şi monotonŭ. In adevĕrŭ, celŭ dintêiŭ : uneorea desfăşurândune tabloulŭ intereselorŭ nóstre materiale, orĭ conflictele înăsprite ale pasiunilorŭ nóstre, altă dată prin ipotese frumóse punêndune în o perspectivă încântătóre de superba sciinţă omenéscă, cuvintele aurite înflorescŭ pre buzile luĭ, ca şi merele de aurŭ în grădina Zînelorŭ. Atingêndŭ déră córdele simţibile ale existenţiĭ nóstre materiale, oratorulŭ a înprovisatŭ tocmaĭ aceea, în care ascultătoriĭ afla plăcere; şi étă-lŭ prin urmare eloquentŭ. Pre cândŭ celuĭ de alŭ doilea, fiinduĭ opritŭ de a falsifica Cuvêntulŭ luĭ D-ḑeŭ, şi numaĭ prin arĕtarea adevĕrulŭ putândŭ ase recomanda consciinţeĭ tuturorŭ (2. Corint. IV. 2). éră consciinţa omenéscă findŭ unŭ tesaurŭ cu totulŭ acoperitŭ — unŭ terenŭ ne cunoscutŭ, —predicatorulŭ se află adesea în penibila posiţiune a semĕnatoruluĭ din Evangeliă, că adică cuvêntulŭ luĭ D-ḑeŭ să caḑĕ : uneorea în cale, câteo-dată pre petrişŭ, altă dată în spinĭ, şi abea o dată în pămêntŭ bunŭ (Mateiŭ 13. 4—9). In câtŭ déca ascultătoriĭ nu vorŭ fi atenţioşĭ, décă consciinţa lorŭ nu va fi cultivată prin cultura sacrelorŭ scripturĭ, décă inima lorŭ nu va fi însetată de apa cea viă a credinţeĭ, predicatorulŭ va fi vocea celuĭ ce strigă în pustie; nu va face efectŭ, va apărea neeloquentŭ. Pentru aceea şi Apostolulŭ Paulŭ ḑice : se cade a da maĭ multă atenţiune la cele ce s'aŭ auḑitŭ ca să nu ne alunicămŭ (Ebreĭ 2. 1). Din cele ḑise, până aicĭ necesarŭ resultă că pentru ca unŭ oratoriŭ orĭ predidicatorŭ se pótă apărea eloquentŭ, adică să vorbĭască sentimentelorŭ mişcândule, să vorbĭască minţeĭ convingându-o, sĕ cere numaĭ de câtŭ, să întêmpine favorabile disposiţiunĭ, atentă ascultare din partea auḑitorilorŭ; alt-felŭ îndar vorŭ poseda eĭ orĭ-ce calităţĭ frumóse cerute de oratorismŭ.

Prin urmare, fraţilorŭ creştinĭ, de óre ce atâtŭ oratoriĭ, câtŭ şi predicatoriĭ staŭ în strînsŭ raportŭ cu publiculŭ la care se adreséḑă, şi de óre-ce aceste preţióse talente nu se aproviséză, ci se forméḑă conformŭ necesităţilorŭ morale ce simte societatea de ele; apoĭ, de doriţĭ a avea predicatorĭ eloquenţĭ şi chĭarŭ inspiraţĭ, cariĭ ca şi Apostolulŭ gintelorŭ : să posedă în sine mintea luĭ Christos (1. Corint. 2. 16), să facĕ a curge din gura lorŭ nu-

maĭ graiurile sublime ale adevĕrurilorŭ vieţeĭ eterne, trebue să contribuiţĭ şi înşivĕ moralminte la desvoltarea acestora între voĭ. Preparaţĭ bine terenulŭ consciinţelorŭ vóstre, şi atuncĭ nicĭ semânţa cea alésă, nicĭ lucrătorulŭ, celŭ agerŭ nicĭ roua ceruluĭ nu vorŭ lipsi. Cautaţĭ în adevĕrŭ învĕţătura cea sântă şi D-ḑeulŭ profeţilorŭ şi alŭ Apostolilorŭ va rădica predicatorĭ influinţĭ, şi din mediocrităţile actuale. Căcĭ predica Evangelică trebuindŭ a fi maĭ multŭ inspirată de câtŭ ornată, acéstă cerécă calitate nu se capătă nicĭ prin forţă geniuluĭ, nicĭ prin o mare asiduitate, nicĭ prin o rĕpide înferbîntare a spirituluĭ, ci ea se revarsă preste predicatorĭ, când ascultătoriĭ sunt bine dispuşĭ a o primi. Voiŭ turna din duhulŭ meŭ în ḑilele acele peste serviĭ meĭ şi servele mele, ḑice Domnulŭ, şi vorŭ profeţi, (Ioil, cap. II. 29). Prin urmare, votţĭ ca D-lŭ Is. Christos precum se represintă misticŭ pre sântulŭ Altarŭ, să vorbĭască tainicŭ şi prin predicatoriĭ învĕţătureĭ sale, fiţĭ gata alŭ asculta, şi elŭ prin cuvintele cele pline de harŭ, va electrisa spre fapte bune inimile vóstre. Numaĭ cu aseminea cultura va putea creşte în noĭ mareţulŭ pomŭ producĕtorŭ de fructe morale, ale căruĭa ramurĭ, îflorite prin graţia S. Duhŭ, vorŭ arunca îngĭuru-ne frumóre colorĭ de virtuţĭ, şi vorŭ rĕspândi, ca crinulŭ de primăvară, unŭ parfumŭ, al căruia aroma deliciósă va face încă de pre acum să se presimţéscă în noĭ, fericitulŭ paradisŭ la care tindemŭ; căcĭ dupre cum va fi de splendită îmbrăcămintea nóstră nuntală, aşa ni se va face şi recepţiunea la cerésca nuntă, unde aŭ a se cununa frumósele virtuţĭ umane cu D-ḑeesculŭ lorŭ Mire Iisus. Amin.

G. Erbicénu.

a
s
A
n
n
g
sa
lu
A
de
tu
rie